

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

«СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В ОСВІТІ: АКСІОЛОГІЧНІ ТА БЕЗПЕКОВІ ОРІЄНТИРИ»

18 жовтня 2024 року

ОДЕСА

2024

УДК 37.091.12:005.745+316.77
С86

Рекомендовано до друку та розповсюдження мережою інтернет Вченою радою Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (протокол № 10 від 19 грудня 2024 р.)

Координаційна рада конференції:

Задорожна Л.К. – ректор Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», кандидат філософських наук

Ягоднікова В.В. – проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності, доктор педагогічних наук, професор

Балашенко І.В. – завідувач кафедри філософії освіти, кандидат філософських наук, доцент

Мелешко В.В. – методист відділу інформаційно-ресурсного забезпечення Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Полтавська Т.М. – завідувач відділу інформаційно-ресурсного забезпечення Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Матеріали конференції публікуються за оригіналом рукопису, за достовірність і точність фактів, цитат, власних імен, статистичних даних та інших відомостей повну відповідальність несуть їх автори.

С86: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Стратегії формування комунікативної культури в освіті: аксіологічні та безпекові орієнтири» (18 жовтня 2024р.) / за заг. ред. І. В. Балашенко. Одеса, 2024. 121 с.

У збірнику представлені матеріали доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Стратегії формування комунікативної культури в освіті: аксіологічні та безпекові орієнтири», що висвітлюють актуальні питання стратегій формування комунікативної культури в контексті аксіологічних трансформацій та безпекових орієнтирів розвитку освіти.

УДК 37.091.12:005.745+316.77

© ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ РАДИ, 2024

ЗМІСТ

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ЗАКЛАДУ: СТРАТЕГІЯ, ЦІННОСТІ, МАРКЕРИ БЕЗПЕКИ

<i>Аксьонова Віра Ігорівна</i> МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ МЕТАКОМУНІКАТИВНОГО ПРОСТОРУ НА ЗЛАМІ ТИСЯЧОЛІТЬ	6
<i>Білошицький Сергій Володимирович, Мітягіна Світлана Сергіївна</i> СОЦІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В ЗЗСО ЯК КОМУНІКАТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ ТА ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ	10
<i>Велитченко Леонід Кирилович</i> СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ВИШУ У СКЛАДІ ФОРМУВАЛЬНОГО ВПЛИВУ НА ОТРИМУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	14
<i>Гриньова Марія Василівна, Іванюк Ірина Володимирівна</i> ЦИФРОВІ СЛІДИ У ФЕЙСБУЦІ В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОГО БРЕНДИНГУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	18
<i>Дмитрієва Оксана Вікторівна</i> МИСТЕЦТВО ЯК МОВА, ПЕРЕДАЧА ЦІННОСТЕЙ ТА ІДЕЙ ЗА ДОПОМОГОЮ ХУДОЖНІХ ОБРАЗІВ	22
<i>Калюжний Володимир Леонідович</i> СТРАТЕГІЯ ПАРТНЕРСТВА: КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ	26
<i>Карауш Ольга Вікторівна</i> СКЛАДОВІ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ	31
<i>Павленко Катерина Миколаївна</i> СТРАТЕГІЯ КОМУНІКАЦІЇ: МАРКЕРИ БЕЗПЕКИ	34
<i>Пеньковська Надія Костянтинівна</i> КОМУНІКАЦІЯ ЗАКЛАДУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС	37
<i>Ткач Наталія Анатоліївна</i> ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	43

Шкіренко Олена Віталіївна ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ І ЦІННОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	47
--	-----------

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ

Драганова Євгенія Броніславівна ІНТЕГРАЦІЯ STEM-ОСВІТИ В ШКІЛЬНУ ПРОГРАМУ: РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА НАВИЧОК ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ	52
---	-----------

Здрагат Світлана Геннадіївна УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ: МОЖЛИВОСТІ ЕВАЛЮАЦІЇ	55
---	-----------

Колмогорова Ірина Володимирівна ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ПРОФЕСІЇ 4222 АДМІНІСТРАТОР	60
--	-----------

Костенко Ростислав Валерійович ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН	65
--	-----------

Петрова Олена Вікторівна ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ	69
--	-----------

СТРАТЕГІЇ КОМУНІКАЦІЇ: ВЛАДА-ШКОЛА-ГРОМАДА

Вакарчук Катерина Олександрівна ПЕРСПЕКТИВИ ВІРТУАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В КУЛЬТУРІ	73
--	-----------

Захорольська Валентина Миколаївна КОМУНІКАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ШКІЛ В УМОВАХ ВІЙНИ	76
---	-----------

Нагорнюк Ольга Анатоліївна ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ У ВІЛЬНИЙ ВІД НАВЧАННЯ ЧАС ЗАСОБАМИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	80
--	-----------

РОЗВИТОК ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ: КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД

<i>Безена Іван Михайлович, Ващенко Марина Іванівна</i> ОСВІТНІ ПРОЄКТИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	88
<i>Жумаєва Тетяна Іванівна, Зарічна Лілія Іванівна</i> РОЗВИТОК ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	94
<i>Максімов Євген Леонідович</i> РОЗВИТОК ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЛІЦЕЮ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД	98
<i>Маленко Лариса Анатоліївна</i> ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКИХ НАВИЧОК ЧЕРЕЗ СПІЛЬНОТИ КНИГОЛЮБІВ: КЕЙС КЛУБУ «ПРО-ЧИТАЙ»	102
<i>Пенькова Світлана Дмитрівна</i> МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	105
<i>Саєнко Людмила Іванівна</i> КУЛЬТУРА ПАРТНЕРСТВА В ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЧИТАННЯ ШКІЛЬНИХ БІБЛІОТЕК	109
<i>Шеремета Вікторія Василівна</i> РОЗВИТОК ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	114
<i>РІШЕННЯ</i> Всеукраїнської науково-практичної конференції «Стратегії формування комунікативної культури в освіті: аксіологічні та безпекові орієнтири»	118

=====

**КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ЗАКЛАДУ:
СТРАТЕГІЯ, ЦІННОСТІ, МАРКЕРИ БЕЗПЕКИ**

=====

Аксьонова Віра Ігорівна,
 доктор філософських наук,
 професор, професор кафедри соціально-гуманітарних наук
 Донецький державний університет внутрішніх справ,
 м. Кропивницький, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-7242-9311>
<https://scholar.google.com.ua/citations?user=70TrDsYAAAAJ&hl=uk%20%20aksonovavira@gmail.com>

**МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ
МЕТАКОМУНІКАТИВНОГО ПРОСТОРУ НА ЗЛАМІ ТИСЯЧОЛІТЬ**

Ключові слова: комунікативна парадигма, динамічність інтелектуальної сфери, інформаційний простір, полілог культур, міжкультурна комунікація

Актуальність дослідження викликана динамічністю сучасної інтелектуальної сфери, конструктивними змінами самої епістемологічної ситуації в філософській науці, появою нових проблемно-тематичних пріоритетів, теоретико-методологічних підходів, неухильним зростанням філософських знань. В умовах глобального інформаційно-комунікативного суспільства міжкультурна комунікація висувається на передній план, яка обумовлена формуванням нового інформаційного простору – інформаціоналізму, що базується на широкому доступі до комп'ютеру, Інтернету, можливостей вільного обміну інформацією. Тому зростає потреба у філософському осмисленні іманентної сутності міжкультурної комунікації та поглиблення знання про її природу, сутність, динаміку, структуру; актуалізацією міжкультурної комунікації в умовах посилення імміграційних тенденцій, пов'язаних з глобалізацією, інтеграцією, міграційними

тенденціями, вестернізацією культури, що потребує адаптації людини до конкретного соціуму та формування відповідної комунікативної культури; важливістю міжкультурної комунікації у розвитку інтеграційних процесів та пов'язаних з ними діалогу (полілогу) культур як гаранта існування цивілізації, що потребує самоорганізації аутопоезисних (віртуальних) самореферентних систем; існуванням людини в інформаційному суспільстві, що залежить від рівня її взаємодії з середовищем та консенсусної взаємодії суб'єктів комунікації, здатності системи до самовідтворення у єдиному глобальному просторі. Комунікативна парадигма формується в умовах інформаційного суспільства, в контексті якого інформаційно-комунікативні технології представляють собою найважливішу сторону цивілізації. В сучасних філософських дискурсах найважливіше місце займають гносеологічні, онтологічні та аксіологічні чинники міжкультурної комунікації та розвиток кроскультурних комунікацій в епоху постмодерну. В глобальному інформаційно-комунікативному просторі світ і суспільство розгортаються через призму комунікації, що потребує адекватного аналізу даного феномена. Це вже привело до виникнення нового явища у світовому розвитку, що отримало назву «глобальна революція у спілкуванні». Отже, актуальність теми зумовлена необхідністю аналізу моделей функціонування суспільства в нових умовах, що є логічним розвитком теорій «мережевого суспільства», «нетократії», в основі яких володарі інформаційних мереж, що пронизують постіндустріальні цивілізації (А. Бард та Я. Зодерквіст). У контексті дискурсрефлексивного відношення до міжкультурної комунікації як головного атрибуту життєдіяльності суспільства важливе навантаження у цій взаємодії несе на собі символічна сфера, яка виступає у якості механізму пам'яті культури, за допомогою якої культурно-семіотичні утворення переносяться з одного пласта культури на інший. Єдність набору домінуючих символів культурного життя визначають національні та ареальні межі культур у контексті різних мультимodelей соціуму-екзистенції-держави,

направлених на пізнання людини як особистості,- про які говорив ще Г. Сковорода [1].

Поступові процеси у динаміці міжкультурної комунікації приводять до циклічних мультиритмів і формування нових функцій комунікації: одні забезпечують новаторство, інші, звертаючись до традиції і культурної спадщини, спадковість, проте можуть привести і до деградації і руйнації. Це дві сторони єдиного, взаємопов'язаного механізму міжкультурної комунікації, у якому індивідуальне повинно співпадати з загальнолюдським і стимулювати розвиток останнього. Культуркомунікації, що являються компонентами культурної дифузії створюють передумови для надчасового і наднаціонального буття культури, і на основі цієї взаємодії вступають в контакт з іншою традицією в констеляції з законами соціуму, історії, модифікаціями культурних матриць, універсальними модусами комунікативних технологій. Міжкультурна комунікація як головний атрибут життєдіяльності суспільства означає необхідну характеристику соціального простору, часу і буття, що в своїй темпоральності поєднує все одне єдине ціле, у якому протилежності акциденції розширяють сферу когнітивного освоєння світу, які набувають цінності і значення у єдності з адаптивними імплікаціями суб'єкта до середовища, зі специфікою культурних, людських, екологічних та інших ресурсів. Завдяки цьому міжкультурна комунікація представляє собою осмислене уявлення про світ, який потенційно змінюється, стає багатовимірним, його актуалізація відбувається завдяки дотику з іншою культурою і реалізується у контексті діалогу між культурами та індивідами, сприяючи конституюванню світу-Всесвіту – екзистенції особи у розколотій цивілізації, – яку відмічає Н. Скотна [2].

Діалогізм як матриця міжкультурної комунікації розглядається як взаємозбагачення і взаємозближення соціоорієнтацій індивіда, завдяки чому відбувається трансплантація його в інший соціум-цивілізацію, що й сприяє переосмисленню свого «Я» всередині чужої соціоонтологізації з іншими

індивідами. Індивід як соціальна істота вступає в комунікацію з носіями іншої культури, «діалогізуючи» від імені своєї культурної спільноти, соціального «ми». Діалог як генеральний модус інформаційно-комунікативного суспільства здійснюється як символічна комунікація, яка закладається у розкритті смислу і значення однієї культури для іншої. Діалог як форма комунікативно-соціальної взаємодії між суб'єктами здійснюється в особливому комунікативному просторі, що забезпечує взаємопроникнення і відкритість культур шляхом інтерпретації та адаптації культур. Завдяки успішному консенсусному діалогу і відбувається взаємозбагачення культур. Виступаючи основою міжкультурної комунікації, діалог передбачає форми комунікативно-соціальної взаємодії і забезпечує паритет «логосу» та «іншого» з метою сумісного пошуку Істини. Якщо рівне право учасників діалогу не отримує інституційної підтримки, то толерантність диспозицій не стає розгорнутою і автономною формою для спілкування. Тому базальні матриці міжкультурної комунікації виступають не тільки як збагачення однієї культури елементами іншої, а можуть супроводжуватися культурною експансією, пригніченням однієї з культур. У ході діалогу виявляється, формується і переформатується невичерпний смисл спілкування і на «межі» культур смисл спілкування поглиблюється, забезпечуючи дифузю ідей-смислів-індексів спілкування. В процесах міжкультурної комунікації виділяється велика кількість діалогів: інтеретнічний, внутрішньоетнічний, аккомодативно-інтеретнічний, інтерконфесійний, імнанентно-конфесійний, направлених на формування національної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Сковорода Г. Пізнай в собі людину /пер. М. Кашуба; пер. поезії В. Войнович]. Львів : Світ, 1995. 528 с.
2. Скотна Н.В. Особа в розколотій цивілізації: світогляд, проблеми освіти і виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філос. наук: спец. 09.00.10 «Філософія освіти». Київ, 2005. 46 с.

Vira Aksonova,

Doctor of Philosophical Sciences, professor, professor of the department of social and humanitarian sciences, Donetsk State University of Internal Affairs,

Kropyvnytskyi, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-7242-9311>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=70TrDsYAAAAJ&hl=uk%20%20aksonovavira@gmail.com>

INTERCULTURAL COMMUNICATION AS A FACTOR IN THE FORMATION OF MODERN METACOMMUNICATIVE SPACE

Key words: communicative paradigm, dynamism of the intellectual sphere, information space, polylogue of cultures, intercultural communication

Білошицький Сергій Володимирович,

доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту та освітніх технологій
Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної
освіти імені Анатолія Назаренка,
м. Хмельницький, Україна
prostir25@hoippo.km.ua

Мітягіна Світлана Сергіївна,

методист науково-методичного центру виховної роботи,
позашкільної освіти та моніторингових досліджень
Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної
освіти
імені Анатолія Назаренка,
м. Хмельницький, Україна
lyhez@ukr.net

**СОЦІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В ЗЗСО ЯК КОМУНІКАТИВНА
ТЕХНОЛОГІЯ ТА ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ**

Ключові слова: партнерство, комунікація, соціологічна служба, самооцінювання, моніторинг.

Модернізація та реформування галузі освіти в Україні мають на меті забезпечення підвищення якості освіти. Сьогодні стосунки між усіма учасниками освітнього процесу повинні будуватися на засадах партнерської взаємодії, а їхня співпраця має охоплювати цілий спектр аспектів функціонування закладу освіти.

Зазначена співпраця має передбачати функціонування постійно діючих каналів комунікації. Ідеться про важливість врахування керівництвом закладу думок і ставлень, запитів, потреб інших учасників

освітнього процесу. Це вимагає, крім іншого, застосування соціологічного підходу.

Попри це довгий час соціологія в закладах ЗСО не отримувала широкого застосування, вона продовжувала сприйматися освітянами радше як корисний засіб для здійснення лише окремих проєктів. У цьому контексті заклади освіти, які зробили проведення соціологічних розвідок своєю регулярною практикою, вирізнялися як такі, що прагнуть бути сучасними, застосовувати кращий європейський досвід, формувати власний унікальний імідж тощо.

Сьогодні ситуація є кардинально інакшою: вже кілька років застосування соціологічних процедур у практиці закладів ЗСО є безпосереднім та невід'ємним елементом їхнього функціонування. Це обумовлено реалізацією Концепції Нової української школи, принципами формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти, а також процедурами проходження закладами освіти зовнішнього інституційного аудиту. Необхідність застосування соціологічного підходу до вивчення стану освіти в закладі ЗСО обумовлюється вимогами чинної нормативно-правової бази.

Найбільш широко важливість застосування в закладі ЗСО соціологічних заходів і процедур наголошується в Методичних рекомендаціях з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти (наказ МОН України від 30.11.2020 № 1480).

У рамках цього процесу передбачається проведення самооцінювання освітньої діяльності на основі не лише вивчення документації закладу освіти, але й опитування учасників освітнього процесу (анкетування, індивідуальне інтерв'ю, фокус-групове дослідження) та спостереження (за освітнім середовищем, проведенням навчальних занять тощо). Ці методи безпосередньо відносяться до соціологічної науки. Саме тому розробники

документа чимало уваги приділяють поясненню основ проведення дослідницьких процедур із застосуванням пропонованих соціологічних методів та того інструментарію, який міститься в додатку до Рекомендацій.

Здійснення соціологічних процедур передбачене й рамками оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу ЗСО під час інституційного аудиту (наказ Державної служби якості освіти України від 29.03.2021 № 01-11/25 «Про забезпечення проведення інституційних аудитів закладів загальної середньої освіти»). Під час проведення інституційного аудиту основними методами збору інформації, крім вивчення документації та/або освітніх ресурсів, розміщених на вебсайті закладу освіти, є саме соціологічні: опитування учасників освітнього процесу (анкетування, інтерв'ю, письмове опитування педагогів щодо самоаналізу їхньої професійної діяльності) та спостереження (за освітнім середовищем та за проведенням навчального заняття).

Підсумовуючи, можна констатувати: з огляду на вимоги й рекомендації, що містяться в нормативно-правовій базі, а також на актуальні потреби закладів ЗСО сьогодні соціологічні заходи в них мають бути представлені достатньо широко й різноаспектно. Насамперед ідеться про:

1) проведення внутрішніх досліджень (передусім опитувань) з метою: виявлення та усунення проблем, що перешкоджають успішному функціонуванню закладу; зміцнення та гармонізації стосунків між педагогічним, учнівським та батьківським колективами; посилення партнерської взаємодії між закладом освіти та батьками здобувачів освіти;

2) проведення досліджень у рамках формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти (з метою самомоніторингу, врахування в корекційній роботі);

3) проведення соціологічних заходів за методикою Державної служби якості освіти України, яка застосовується під час інституційного аудиту (з метою підготовки до інституційного аудиту);

4) участь у проведенні внутрішніх моніторингових досліджень у частині застосування соціологічних методів;

5) пошук, накопичення, використання та поширення результатів зовнішніх соціологічних досліджень з метою: освіти та самоосвіти педагогічних працівників, формування в них відповідних загальних та базових компетентностей; покращення навчально-виховного процесу (для осучаснення та ілюстрування дидактичних матеріалів, оновлення проблематики навчальних занять та виховних заходів); підвищення якості науково-дослідницької діяльності педагогічних працівників та здобувачів освіти (поповнення емпіричної бази наукових досліджень, формування їхньої методології);

6) реалізацію на базі закладу освіти громадських, освітніх та наукових проєктів за напрямками: медіаосвіта, шкільні засоби масової інформації, усна історія, дослідно-експериментальна робота тощо;

7) сприяння науково-дослідницькій роботі здобувачів освіти (зокрема, з-поміж іншого, підготовці науково-дослідницьких робіт для участі в конкурсі-захисті МАН України).

Наведений перелік не є вичерпним, проте він демонструє, наскільки широким є спектр проведення в закладі ЗСО соціологічних заходів та наскільки вагомими є ті цілі й завдання, які можуть перед ними стояти.

Забезпечення реалізації принаймні одного або декількох напрямків здійснення соціологічних заходів вимагає від керівництва закладу та педагогічного колективу постійної уваги, системної й систематичної роботи. З огляду на це доцільно створити в закладі освіти позаштатну соціологічну службу. Вона може набувати вигляду творчої або робочої групи та функціонувати на постійній основі.

Хоча створення в закладі ЗСО соціологічної служби не вимагається чинною нормативно-правовою базою, її функціонування здатне значно спростити діяльність закладу з проведення процедури самооцінювання та

моніторингових досліджень, здійснення яких є вимогою часу та законодавства.

Serhii Biloshytskyi,

Doctor of Political Sciences, Docent, Professor, Department of Management and Educational Technologies, Anatolii Nazarenko Khmelnytsky Regional In-service Teacher Training Institute, Khmelnytsky, Ukraine

prostir25@hoippo.km.ua

Svitlana Mitiahina,

Methodologist, Scientific and Methodological Center of Educational Activities, Extracurricular Education and Monitoring Research, Anatolii Nazarenko Khmelnytsky Regional In-service Teacher Training Institute, Khmelnytsky, Ukraine

lyhez@ukr.net

SOCIOLOGICAL RESEARCH AT A GENERAL SECONDARY EDUCATION ESTABLISHMENT AS A COMMUNICATIVE TECHNOLOGY AND A FACTOR OF PROVIDING EDUCATION QUALITY

Key words: *partnership, communication, sociological service, selfassessment, monitoring.*

Велитченко Леонід Кирилович,

доктор психологічних наук, професор професор кафедри загальної та практичної психології Ізмаїльський державний гуманітарний університет, м. Ізмаїл, Україна

ORCID ID: 0000-0003-2077-3898

leonidvelitchenko@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ВИШУ У СКЛАДІ ФОРМУВАЛЬНОГО ВПЛИВУ НА ОТРИМУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: *комунікативна культура, комунікативний практикум, вплив*

Вихідною тезою наших міркувань про значущість комунікативної культури освітнього середовища є судження про неї як: а) осередок комунікативних норм і правил [5]; б) частину професійно-педагогічної культури педагога, що поєднує мотиваційно-ціннісний, інформаційно-змістовий та технологічний аспекти [3]; в) підґрунтя загальної культури

особистості [2]; г) єдність когнітивного, мотиваційно-ціннісного, діяльнісно-практичного та рефлексивно-саморегулятивного компонентів соціумної поведінки [4]; д) психологічне знаряддя суб'єкта спілкування у плані мотиваційного, пізнавального і вольового складових особистісної поведінки [1].

Розглядаючи декларативність статутних положень – документальну основу життєдіяльності вишу як таку, що потребує відповідної соціально-психологічної конкретизації, приходимо до висновку про доцільність розробки програми настановних вказівок та практикумів для всіх учасників освітнього процесу, в яких буде враховано психологічну специфіку статусних та функціональних ролей адміністративних працівників, викладачів та студентів.

Основний сенс такого практикуму, що зорганізується для професорсько-викладацького складу в руслі методико-методологічних семінарів, а для студентів у розрізі так званої кураторської години із залученням представників психологічної служби, спрямований на рефлексування поведінкових патернів з метою виявлення в них неконструктивних дій та обов'язкової орієнтації на дії конструктивні.

Предметний зміст структурних складових практикуму має бути спрямований на зміст та соціально-психологічну значимість виконуваною посадової ролі для учасника комунікативно-інтерактивних відносин у розрізі загальної корпоративної моделі вишу. Належна увага має бути приділена патернальним нюансам самопрезентації з урахуванням відповідних етичних вимог, особливо якщо це стосується питання поведінки у конфліктних ситуаціях.

Особливої гостроти питання комунікативної культури набувають при організації навчально-виховного процесу на першому курсі у плані приведення сформованих у попередньому досвіді схем інтерактивних відносин відповідно до комунікативних норм та етичних вимог явищ

групової інтеграції та диференціації. У центрі уваги при організації практикуму мають бути алгоритмізовані вправи, спрямовані на формування конструктиву саморегуляції та позитиву міжособистісних відносин.

Розглядаючи навчальний процес вишу як деяку функціональну систему взагалі та її конкретизацію у кожному окремому випадку, що відтворює змістовні аспекти у розрізі теми навчального предмета, зокрема, ми виявляємо у ньому діалектичне протиставлення реальних прикладів соціумних субкультур її учасників, кожен з яких передбачає активізацію відповідних особистісних ресурсів, висхідних як до минулого досвіду, так і до нещодавно засвоєних патернів вузівського сьогодення, де на чільне місце має бути поставлена ідея «взаємодії свідомостей» (Л.С.Виготський, М.М.Бахтін, Т.М.Дрідзе), пов'язана з формуванням так званої «мовної особистості» (Ю.М.Караулов), зорієнтована на етико-нормативні аспекти освітнього середовища, активним носієм якого виступає професорсько-викладацький склад.

На початку практикуму з'ясувують особливості поняття комунікативної культури з розстановкою відповідних акцентів стосовно освітньої діяльності взагалі та її окремих аспектів, супроводжуючи виклад відповідними прикладами з підкресленням таких ознак, як правильність, змістовність, логічність, багатство, точність, виразність, доречність і доцільність, що тісно пов'язані між собою [7], враховуючи при цьому, що культура мовлення містить мовний (правильно – неправильно), комунікативний (доречно – недоречно, зрозуміло – незрозуміло), естетичний (красиво – некрасиво, виразно – невиразно) та етичний компонент (урахування морального кодексу і культурних традицій) [6].

Зазначені наголоси повинні бути у пріоритеті не тільки виховної роботи, що проводиться силами кураторів академічних груп, а й здійснюваної у розрізі навчання, що виховує, в академічних групах на заняттях, що також потребує відповідних керівних настанов. Загальна

концептуальна схема роботи в цьому плані передбачає не тільки рефлексивне ставлення професорсько-викладацького складу до якості комунікативного процесу у вузі, а й використання можливостей студентського самоврядування у створенні конструктивного комунікативного середовища, яке в силу своїх соціально-психологічних особливостей є соціалізуючим фактором, що забезпечує формування комунікативно-інтерактивних установок студентів університету, нівелюючи при цьому схильність до звернення до формулювань імпульсивного («природного») плану.

Особливої ваги комунікативний практикум набуває за рахунок систематичності та послідовності формувальних впливів, спрямованих насамперед на розвиток колективного «Ми», що є основною напрямною детермінантою колективоутворення за рахунок використання відповідних еталонних мовних формулювань, що породжують в учасників переживання комунікативно-особистісної згоди з ними як вираз соціометричного благополуччя.

Список використаних джерел

1. Барчій М.С., Фозекош А.В. Комунікативна культура як складова професійної компетентності психолога. *Вісник Національного університету оборони України. Питання психології*. 2014, № 4 (41). С. 156 – 161.
2. Бойчук В.М., Лісова А.В. Комунікативна культура як необхідна умова професійного зростання творчої особистості. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2022, №53. С.131-134. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2019-53-131-134>
3. Ворон О. Комунікативна культура як основа професійної діяльності педагогічних працівників. *Нова педагогічна думка*. 2013. № 2. С. 30-35.
4. Галацин К., Хом'як А. Комунікативна культура майбутнього фахівця: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 132 с.
5. Ковальчук Н.П. Комунікативна культура як умова вдосконалення підготовки фахівців у ВНЗ. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Випуск 57. С. 185 – 187.
6. Постоюк Н. Мовлення викладача університету як важливий компонент педагогічної майстерності. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогіка»*, 2020, № 1(11), С. 38–43.

7. Шумейко О. А. Мовлення як складова загальної культури викладача вишу. *Освітні технології та педагогічний етос : тези доп. та повідом. учасників XI конф. шк. пед. майстерності Нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого*. Харків, 2017. Ч. 2. С. 78–81.

Leonid Velitchenko

Doctor of Psychological Sciences, Professor
 Professor of the Department of Legal and Practical Psychology
 Izmail State Humanitarian University
 Izmail, Ukraine
 ORCID ID: 0000-0003-2077-3898
leonidvelitchenko@gmail.com

**SOCIO-PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF THE UNIVERSITY'S
 COMMUNICATIVE CULTURE AS PART OF THE FORMATIVE INFLUENCE ON
 HIGHER EDUCATION STUDENTS**

Key words: communication culture, communication workshop, influence

Гриньова Марія Василівна,

доктор філософії,
 завідувач відділу міжнародної співпраці та трансферу інновацій
 КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
 м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1308-2634>
<https://scholar.google.com.ua/citations?user=TdqlrG0AAAAJ&hl=ukmarishagrין@ukr.net>

Іванюк Ірина Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
 старший науковий співробітник Інституту цифровізації освіти
 Національної академії педагогічних наук України,
 м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-2381-785X>
<https://scholar.google.com.ua/citations?user=85TQvQ4AAAAJ&hl=ukirinaivanyuk72@gmail.com>

**ЦИФРОВІ СЛІДИ У ФЕЙСБУЦІ
 В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОГО БРЕНДИНГУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ**

Ключові слова: заклад освіти, цифрова безпека, цифровий брендинг, цифровий слід, фейсбук

XXI століття по праву називають цифровою ерою, адже цифрові технології проникли у всі сфери людського життя, створюючи не лише нові

можливості, а й провокуючи нові проблеми, зокрема пов'язані зі здатністю розуміти природу цифрових слідів, їхні наслідки в реальному житті та відповідально ними керувати [3].

За О. Дмитрієнко, цифровий слід (з англ. digital footprint – цифровий відбиток, електронний слід, кібертінь тощо) – «це сукупність інформації, яка створюється, коли ми використовуємо Інтернет, відвідуємо різні вебсайти чи публікуємо щось у соціальних мережах тощо» [1, с. 51]. Вчений пропонує розрізняти активний та пасивний цифровий слід, а також наголошує, що цифрові сліди активно використовуються в освіті.

На основі огляду наукових джерел, зауважимо, що в сучасному українському міждисциплінарному науковому дискурсі приділяється увага цифровим слідам, які в інтернеті залишає по собі людина, водночас бракує наукових розвідок, в яких висвітлюється питання цифрових слідів, які в інтернеті залишають по собі установи та організації, зокрема заклади освіти, як суб'єкти цифрової взаємодії з широким колом громадськості.

Оскільки наразі складно уявити український заклад освіти, який би не мав свого представництва у фейсбуці, ми розглянемо окремі аспекти проблеми цифрових слідів закладів освіти у цій соціальній мережі через призму цифрового брендингу.

Звертаючись до наукової розвідки Т. Янковець та К. Медведєвої, під цифровим брендингом розуміємо «процес побудови, просування та розвитку бренду з використанням цифрових технологій та інструментів, який виявляється у системі цінностей, які передаються через набір ідентифікаційних символів, об'єднаних загальним сенсом, що викликає у споживача позитивні асоціації та формує довіру до продукту та готовність сплачувати за нього більшу ціну, порівняно з аналогічними продуктами конкурентів, що забезпечує підвищення ефективності діяльності підприємства» [2, с. 76].

Відтак цифрові сліди закладу освіти у фейсбуці є тими чинниками, які формують імідж закладу освіти у широкого кола громадськості, демонструючи при цьому ціннісні орієнтири його діяльності. Враховуючи функціонал фейсбуку, за результатами аналізу цифрових слідів закладів освіти можемо виокремити такі їх прояви, як: офіційна сторінка закладу освіти, публікації учасників освітнього процесу на власних акаунтах, групи чи спільноти, хештеги та геолокації, події у фейсбук, відгуки та рейтинг користувачів на офіційній сторінці закладу освіти.

Зауважимо, що окремі заклади освіти недооцінюють вплив цифрових слідів у фейсбуці на їх імідж, допускаючи низку помилок у веденні своїх офіційних сторінок, серед яких: непостійність у публікаціях, відсутність чіткого плану контенту, ігнорування коментарів та повідомлень, відсутня або слабка візуальна ідентифікація, невідповідний тон публікацій, публікація неякісних або невідповідних фото та відео, недотримання правил конфіденційності, перенасичення рекламними постами та ін. На нашу думку, існування цих та інших недоліків пов'язане першочергово з тим, що ведення офіційної сторінки закладу освіти у фейсбуці часто здійснюється співробітником, який не володіє відповідними професійними компетентностями фахівця з публічних комунікацій.

Враховуючи зазначене вище, заклади освіти можуть значно покращити цифрові сліди, які вони залишають своєю присутністю на офіційних сторінках у фейсбуці, якщо приділятимуть пильну увагу створенню чіткої стратегії комунікації, розвитку візуальної ідентичності, залученню аудиторії, забезпеченню конфіденційності та безпеки, поширенню інформації про соціальну відповідальність та створенню можливостей для навчання цільової аудиторії. Крім того, закладам освіти доречно було б ефективно використовувати аналітику фейсбуку, тобто аналізувати, який тип контенту має найбільший запит у цільової аудиторії,

та на основі отриманих аналітичних даних коригувати комунікаційну стратегію.

Підсумовуючи, наголосимо, що залишення позитивних цифрових слідів закладу освіти у фейсбуці можна розглядати як одне із завдань цифрового брендингу, так і потенційний його результат, орієнтований на змінення довіри цільової аудиторії та вироблення позитивного іміджу закладу освіти. Тож закладам освіти слід не нехтувати потребою розроблення релевантної комунікаційної стратегії у фейсбуці та дбати про відповідне навчання співробітників, на яких покладені обов'язки фахівця із публічних комунікацій, SMM-менеджера або ж PR-менеджера.

Список використаних джерел

1. Дмитрієнко О. Цифровий слід в освітньому просторі. *Формування цифрового освітнього середовища професійного розвитку фахівців в умовах відкритого університету післядипломної освіти* : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., м. Київ, 21-22 червня 2022 р. Київ : ДЗВО «Ун-т менеджменту освіти», 2022. С. 50–52.
2. Янковець Т., Медведєва К. Цифровий брендинг підприємства у комплексі маркетингових комунікацій. *Scientia fructuosa*. 2022. № 4. С. 72–83. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2022\(144\)05](https://doi.org/10.31617/1.2022(144)05).
3. 8 digital life skills all children need – and a plan for teaching them. *World Economic Forum* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/rimah> (дата звернення: 04.10.2024).

Mariia Hrynova,

Ph.D. (Education/Pedagogy),

Head of International Cooperation and Innovation Transfer Department
of the Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odesa, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-1308-2634>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=TdqIrg0AAAAJ&hl=ukmarishagrין@ukr.net>

Iryna Ivaniuk,

Ph.D. (Pedagogy), Senior Researcher,

Senior Researcher at the Institute for Digitalization of Education
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-2381-785X>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=85TQvQ4AAAAJ&hl=ukirinaivanyuk72@gmail.com>

DIGITAL FOOTPRINTS ON FACEBOOK IN THE CONTEXT

OF DIGITAL BRANDING OF AN EDUCATIONAL INSTITUTION

Keywords: *educational institution, digital security, digital branding, digital footprint, Facebook*

Дмитрієва Оксана Вікторівна,

аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
Одеса, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3194-7614>
<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=IM9MXoAAAAAJ19ksuha69@gmail.com>

МИСТЕЦТВО ЯК МОВА, ПЕРЕДАЧА ЦІННОСТЕЙ ТА ІДЕЙ ЗА ДОПОМОГОЮ ХУДОЖНІХ ОБРАЗІВ

Ключові слова: *мистецтво, позашкільна освіта, художній образ, цінності*

Заклад позашкільної освіти – це особливе середовище, де творчість переплітається з навчанням. Комунікація в такому просторі відіграє ключову роль у формуванні не тільки мистецьких навичок, а й особистісних якостей вихованців.

Згідно з О.М. Отич, мистецтво, як сфера людської творчості, має широкий спектр функцій. Воно не просто відображає життя, а й активно впливає на нього, виконуючи роль педагога, вихователя та розвивального фактора. Мистецтво, на відміну від інших сфер діяльності (науки, мови, гри), об'єднує в собі різноманітні функції, створюючи синтетичну цілісність. Саме ця багатофункціональність робить мистецтво таким потужним інструментом у процесі навчання і виховання. Педагогічні функції мистецтва – це його вроджена здатність впливати на розвиток особистості. Мистецтво, як продукт творчої діяльності людини, відображає всю багатогранність життя і містить у собі безмежні можливості для навчання, виховання та розвитку. Використовуючи мову образів, мистецтво здатне залучати людину на емоційному рівні, сприяючи формуванню її світогляду та цінностей.

«Педагогічний потенціал мистецтва характеризує міру його можливостей ставити й розв'язувати педагогічні завдання і синтезувати в собі соціальні, культуротворчі та людинотворчі властивості, які зумовлюють формування творчого потенціалу особистості» [3, с. 36].

Ідея комплексного впливу мистецтв займає важливе місце у педагогічній творчості таких відомих педагогів і діячів культури минулого та сучасності, як В. Сухомлинський, Л. Масол, Б. Яворський, М. Лещенко, Г. Сотська, О. Отич, І. Малафіїк тощо.

Незважаючи на різноманітність видів мистецтва та їхніх специфічних методів, основою сприйняття будь-якого мистецького твору є художньо-образне мислення. Саме воно дозволяє встановлювати зв'язки між життєвим досвідом, уявою та образами, представленими в мистецькому творі. На відміну від наукового мислення, яке аналізує і розчленовує явища, художньо-образне мислення сприяє синтезу і встановленню цілісних зв'язків. Мистецтво, на відміну від інших предметів, розвиває здатність бачити спільне в різному, встановлювати нестандартні зв'язки і синтезувати інформацію. Воно допомагає вийти за рамки логічного мислення і розвинути уяву та креативність. Саме тому мистецтво повинно займати важливе місце в освітньому процесі, доповнюючи і збагачуючи інші дисципліни.

Мистецтво – єдність об'єктивного і суб'єктивного. Таку єдність не передбачає ні одна навчальна дисципліна, тому що будь-яка наука – це пріоритет логіки. Малафіїк І.В. наголошує: «Наука дає знання фактів і об'єктивних законів організації об'єктивної реальності. Мистецтво розкриває, як людина переживає свій зв'язок із цим світом, як ставиться до закономірностей, реальних подій і фактів» [1, с. 158]. Особистість розвивається у пізнанні законів буття, але без переживання різноманітних форм зв'язку людини і світу, людини і суспільства не буде досконалого розвитку. Тільки в єдності думки і почуттів буде розвинуте художньо-образне мислення.

Видатний музикознавець Б. Яворський розробив концепцію, яка не лише пояснює розвиток музичного сприйняття у дітей, а й має ширше застосування в розумінні процесів сприйняття мистецтва загалом. За його теорією, наше сприйняття мистецтва починається з простих почуттів і поступово розвивається до складних асоціацій та цілісного розуміння. Яворський наголошував на важливості взаємозв'язку різних видів мистецтва та ролі творчої уяви в процесі сприйняття. Його ідеї про розвиток асоціативного мислення та синтез різних видів досвіду залишаються актуальними і сьогодні. Педагогічна спадщина Б. Яворського є цінним внеском у розвиток мистецької освіти. Концепція Яворського підкреслює важливість створення такого освітнього середовища, яке б стимулювало дітей до активного сприйняття мистецтва та самостійного творчого пошуку [2, с. 143].

Особливо важлива роль мистецтва в позашкільній освіті, де воно створює умови для всебічного розвитку особистості. Мистецтво – це універсальна мова, яка здатна передавати найтонші відтінки людських емоцій, ідеї та цінності. Завдання педагога – створити таке освітнє середовище, де мистецтво стане потужним інструментом формування гармонійної особистості.

Мистецтво стає мовою цінностей завдяки символіці та алегорії. Художники використовують символи та алегорії для передачі глибоких ідей (наприклад, голуб – символ миру, серце – символ кохання). Мистецтво здатне викликати в глядачеві широкий спектр емоцій, від радості до гніву, від співчуття до захоплення. Кожна культура має свої унікальні символи та образи, які несуть в собі певні значення. Тому можна стверджувати, що мистецтво – носій культурного коду. У свою чергу, розуміння мови мистецтва – це завжди комунікація, діалог між автором і глядачем. Кожен глядач інтерпретує твір по-своєму, привносячи в нього свій досвід і цінності.

Педагог має змогу передавати цінності через мистецтво в студії або гуртку закладу позашкільної освіти через :

1. Аналіз шедеврів. Досліджуючи роботи відомих художників, вихованці навчаються виявляти в них закладені цінності та ідеї.

2. Творчі завдання. Виконуючи творчі завдання, які стимулюватимуть їх до роздумів про важливі питання буття.

3. Обговорення. Організувати дискусії про мистецтво, де вихованці могли б висловлювати свої думки та інтерпретації.

4. Проекти: Запропонувати вихованцям створити власні проекти, в яких вони могли б виразити свої цінності (наприклад: створити серію малюнків, які відображають різні стадії життя людини; спроектувати плакат, що закликає до поваги до природи; зробити інсталяцію, яка виражає поняття свободи).

«Важко назвати ту сферу суспільного чи індивідуального життя людини, до якої прямо або опосередковано не було б причетним мистецтво, зокрема образотворче» [4, с. 481]. Через мистецтво можна формувати такі важливі якості, як: творчість (заохочувати до пошуку нових ідей та експериментів), критичне мислення (навчати аналізувати і оцінювати мистецькі твори), емпатію (розвивати здатність співпереживати і розуміти інших людей), толерантність (виховувати повагу до різноманіття культур і поглядів), соціальну відповідальність (стимулювати активну громадянську позицію).

Заклади позашкільної освіти відіграють важливу роль у формуванні особистості, використовуючи мистецтво як ефективний інструмент. Педагоги, створюючи сприятливе середовище для творчості, можуть сприяти розвитку всебічно розвиненої особистості.

Список використаних джерел

1. Малафіїк І. Дидактика : навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. 397
2. Мартинюк А. Науково-педагогічна концепція Б.Яворського у контексті мистецької освіти.. Молодь і ринок. 2020. №3-4 (182-183). С. 141-144.

3. Отич О. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти : монографія / ред. І. Зюзіна. Чернівці : Зел. Буковина, 2009. 752 с.

4. Сотська Г. Образотворче мистецтво як засіб формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Вісник Чернігівського національного університету імені ТГ Шевченка. 2012. № 97. С. 480–483.

Oksana Dmytriieva,

Graduate student of the Department
of Pedagogy and Educational Management
of Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odesa, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3194-7614>

<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=IM9MXoAAAAAJ19ksuha69@gmail.com>

ART AS A LANGUAGE: CONVEYING VALUES AND IDEAS THROUGH VISUAL IMAGES

Key words: art, extracurricular education, visual image, values

Калюжний Володимир Леонідович,

викладач суспільних дисциплін,
заступник директора з виховної роботи
Тилігульський аграрний фаховий коледж
Одеська область, Україна

tyzhden7@gmail.com

**СТРАТЕГІЯ ПАРТНЕРСТВА: КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА
ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ**

Ключові слова: стратегія партнерства, комунікативна культура, цінності, маркери безпеки, коледж, молодіжний простір, безпечне середовище.

Безперечно, нині доля України вирішується на фронтах російсько-української війни. Ми віримо у Перемогу, плакаємо її, готуючи молодь до реалій сьогодення і майбутнього. Ми сподіваємося, що у тому майбутньому наші вихованці працюватимуть за фахом, отже маємо віднайти можливість, попри всі наші труднощі, аби надати їм якісну, сучасну, конкурентоспроможну освіту, забезпечити культурне й духовне зростання,

ментальне здоров'я. Цей шлях без партнерства, без комунікативної культури фаховому коледжу не подолати.

Усвідомлюючи це, колектив Тилігульського аграрного фахового коледжу одним з напрямків стратегії партнерства обрав шлях розбудови молодіжного простору навчального закладу з умовою його імплементації у молодіжне середовище насамперед місцевої територіальної громади та у перспективі, у громади району і області. За головну ціль взяли створення первинного базового автономного молодіжного простору як першу ланку у низці наступних у навчальному закладі і громаді. Основу проєкту запланували створити у бомбосховищі гуртожитку - об'єкті насамперед безпечному, постійно діючому, завжди відкритому для здобувачів освіти та молоді місцевої громади. На цьому шляху бралось до уваги й те, що студенти коледжу та місцева молодь вкрай потребували комфортного і безпечного дозвілля, а отже, молодіжний простір мав надати молоді таку можливість у вигляді цікавих заходів, зустрічей з цікавими людьми, локацій за інтересами, спілкування з друзями, однодумцями. Мала вирішуватися проблема соціалізації і адаптації підлітків, залученості молоді у громадсько-політичне життя й об'єднання їх зусиль для вирішення соціальних проблем, освітнього росту, адже у просторі, під час самопідготовки планувалися відкриті лекції та інші освітні заходи за участі освітян, гурткова робота. Створення такого молодіжного простору мало б посприяти і профорієнтаційній роботі, адже успішна реалізація проєкту мала б підвищити престиж і конкурентоспроможність навчального закладу. Насамкінець, молодіжний простір мав би транслювати і пропагувати загальноукраїнські і європейські цінності, здоровий спосіб життя, екологічне, духовне, культурне та національно-патріотичне виховання молоді, підвищувати стійкість до стресів в умовах війни, тобто формувати партнерське, дружнє середовище для студентів, абітурієнтів і молоді в цілому.

Після формування концепції, колектив коледжу включився у пошук партнерів, адже втілення проєкту в життя власними силами було б неможливим через елементарний брак коштів на ремонт, обладнання та устаткування. І вже перший меморандум про співпрацю приніс очікуванні результати. Нові партнери коледжу – громадська організація «Ветерани АТО Лиманщини», взявши участь у грантової програми «ТРИМАЙ», що впроваджується Дитячим фондом ООН (UNICEF) у партнерстві з громадською організацією YouthUp за підтримки ЄС та Німецького банку розвитку KfW, здобули фінансування на облаштування молодіжного простору «Yellow Submarine», який вирішено було створити на базі Тилігульського аграрного фахового коледжу, як і планувалося, у гуртожитку закладу. Сума гранту склала 497 тисяч гривень. На ці кошти у приміщенні простору встановили сучасну вентиляційну систему, встелили підлогу придбаною керамічною плиткою, виконали малярні роботи стін та стелі, змонтували нову систему електрозабезпечення, освітлення, облаштували вбиральню, придбали устаткування, меблі, забезпечивши таким чином матеріально-технічну базу для щоденно діючих молодіжних локацій: молодіжної кав'ярні «Акваріум», вечірнього кінотеатру «Ілюмінатор», музичної студії «Болтанка», студії «Рандеву», студії «Батискаф», студії «Посиденьки», студії «Аврал». Усі перелічені активності запрацювали вже наприкінці січня 2024 року і діють донині з 19.00 до 21.00, а в разі повітряної небезпеки - без часових обмежень. Саме звідси і назва простору, його філософія «Yellow Submarine» – автономне, безпечне і комфортне середовище з можливістю освітнього, творчого та особистісного розвитку. Справді, за рахунок паралельної електромережі запитаної від придбаного потужного генератора, під час перебоїв мережевого електропостачання чи зтяжної повітряної небезпеки простір може працювати безперебійно протягом досить тривалого часу.

Нині у молодіжній кав'ярні «Акваріум» молодь може пригоститись кавою і просто поспілкуватися, поспівати під караоке, подивитися новини, кінофільми чи спортивні змагання. Вечірній кінотеатр «Ілюмінатор» презентує кіно, а діти з місцевої школи та садочка приходять вдень дивитися мультфільми. Тут відбуваються також різноманітні тематичні вечори та заходи розраховані на 100 учасників.

В студії «Рандеву», як правило, відбуваються зустрічі з непересічними гостями – митцями, музичними гуртами, успішними спортсменами, громадськими діячами та представниками нових партнерських громадських організацій та установ.

Музична студія «Болтанка» це музичні вечори й інколи танці. Студія «Батискаф» продукує інтелектуальні ігри на кшталт брейн-рингу, «Що? Де? Коли?», «КВК» конкурси та олімпіади з освітніх дисциплін, творчі виставки та презентації. У рамках студії «Посиденьки» проходить гурткова робота. Студія «Аврал» – постійно діюча локація і передбачає підготовку до освітнього процесу у форматі читального залу.

Вже під час облаштування «Жовтої субмарини» запрацював наступний проект з новим партнером - ГО "Потрібні тут". Дана громадська організація реалізує програму UPSHIFT в Одеській області за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) та Уряду Японії. Студентська команда коледжу взяла участь у першому в Одеській області відборі, успішно його пройшла і в числі переможців, десяти молодіжних команд, виборола фінансування під створення молодіжного простору «HUB ТАФК. Створення дозвілля для студентів Тилігульського аграрного фахового коледжу». За рахунок гранту у 72 тисячі гривень студенти самотужки, за принципом самозарадності, облаштували кімнату у головному корпусі коледжу, придбали необхідне для діяльності устаткування й працюють нині над поставленою метою - покращення соціалізації студентів, розвиток студентського самоврядування

та генерація сучасних креативних ідей, спрямованих на розвиток творчого потенціалу молоді.

Розростання молодіжного простору за межі навчального закладу й громади здійснив один з випускників коледжу. В процесі створення і подальшої діяльності молодіжного простору "Yellow Submarine" він зацікавився проблемою дозвілля молоді, її вирішення і відчув потребу особисто взяти участь у розбудові молодіжного руху у своїй громаді - Розквітівській ОТГ. Молодь створила там команду «Український національний центр «Відродження», успішно пройшла відбір у грантовій програмі UPSHIFT і на грантові кошти придбала тенісний стіл, проектор, меблі, комп'ютер та інше необхідні у цій справі речі, взявши за мету популяризацію серед молоді здорового способу життя.

Таким чином обрана на початках стратегія партнерства Тилігульського аграрного фахового коледжу на основі комунікативної культури цілком спрацювала. На даний момент вже є нові пропозиції, нові перспективи а до діяльності простору долучаються нові партнери.

Volodymyr Kaliuzhnyi,

Teacher of social studies, deputy director of educational work
Tyligul Agrarian Vocational College
Odesa region, Ukraine
tyzhden7@gmail.com

PARTNERSHIP STRATEGY: COMMUNICATIVE CULTURE PROFESSIONAL COLLEGE

Key words: *partnership strategy, communicative culture, values, safety markers, college, youth space, safe environment.*

Карауш Ольга Вікторівна,
 здобувачка вищої освіти ступеня магістра
 КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
 м. Одеса, Україна
karausolga1@gmail.com

СКЛАДОВІ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

Ключові слова: комунікація, комунікативна культура, комунікативна культура викладача

Комунікативна культура майбутніх викладачів - це ключовий елемент їхньої професійної компетентності. Вона не тільки визначає ефективність освітнього процесу, але й впливає на формування здорового освітнього середовища.

Різні погляди на складові комунікативної культури висвітлюються в працях Н. Волкової, О. Галацин, О. Корніяки, Л. Руденко та інших.

Під професійно-педагогічною комунікацією Н.В. Волкова визначає систему безпосередніх чи опосередкованих зв'язків та діяльності педагога, що реалізуються за допомогою вербальних та невербальних засобів, засобів комп'ютерної комунікації з метою взаємообміну інформацією, моделювання та управління процесом комунікації, регуляції педагогічних відносин [1, с. 65].

У своєму дослідженні Л. Руденко виокремлює такі структурні компоненти комунікативної культури: особистісно-рефлексивний, гносеологічно-когнітивний, операційно-технологічний, професійно-адаптивний.

Особистісно-рефлексивний компонент включає в себе мотиваційно-ціннісну, особистісно-комунікативну, комунікативно-рефлексивну складові. Гносеологічно-когнітивний компонент містить гностичну, мисленнєву та перцептивну складові.

Операційно-технологічний включає в себе лінгво-комунікативний, коннективно-операційний, інформаційно-технологічний складники. До професійно-адаптивного компоненту входять соціально-адаптивна, статусно-рольова частини [5, с. 83].

Дослідниця К. Галацин основними компонентами комунікативної культури визначає наступні: когнітивний (повнота, міцність і усвідомленість комунікативних знань, що впливають на результативність соціальної взаємодії), мотиваційно-ціннісний (позитивна мотивація до спілкування, усвідомлення спілкування як однієї із цінностей у системі цінностей); діяльнісно-практичний (комунікативна діяльність, комунікативні уміння, соціальний інтелект) та рефлексивно-саморегулятивний (самопізнання здобувачем власних психічних актів, станів, поведінки; розуміння дій і поведінки інших учасників взаємодії, оцінку цього процесу та, за необхідності, його корекцію) [2, с. 20-21].

Отже, на основі аналізу різних теоретичних підходів щодо структури комунікативної культури основними її компонентами нами визначено наступні: мовленнєва компетентність, емпатія та емоційний інтелект, педагогічна риторика, міжособистісна комунікація, цифрова комунікативна компетентність та культура зворотного зв'язку.

До мовленнєвої компетентності входять комунікативні знання, які є основою для формування комунікативної культури: грамотність і точність мовлення, різноманіття мовленнєвих засобів, культура діалогу. Важливим для майбутніх викладачів є вміння розуміти та враховувати емоційний стан здобувачів. Тому емпатія, контроль над власними емоціями та здатність створювати доброзичливу атмосферу є обов'язковою умовою для успішної комунікації.

Наступна складова, а саме педагогічна риторика, пов'язана з уміннями майбутнього викладача ефективно подавати інформацію, використовуючи прийоми ораторського мистецтва: уміння виступати ясно та переконливо,

структурувати матеріал та адаптувати своє мовлення до рівня знань і потреб здобувачів. Успіх міжособистісної комунікації полягає в тому, що спілкування між викладачем та учнями має бути побудоване на довірі та взаємній повазі. Складовими цього елементу є готовність до діалогу і співпраці, вміння вирішувати конфлікти та формувати власний авторитет через компетентність й особистісний підхід.

У сучасних умовах майбутні викладачі мають також володіти цифровими технологіями для ефективної взаємодії із здобувачами. Знання цифрових інструментів та дотримання етикету онлайн-спілкування допомагає покращити комунікацію між учасниками освітнього процесу. Результатом успішної комунікації є культура зворотного зв'язку. Важливо, щоб викладач не лише передавав знання, а й ефективно отримував і надавав зворотний зв'язок, був об'єктивним і конструктивним під час освітнього процесу та завжди був готовим до саморефлексії.

Комунікативна культура майбутніх викладачів – багатокомпонентна система, яка включає мовленнєву, риторичну, емоційну та міжособистісну компетентності, а також цифрові навички. Кожен з цих елементів є важливим для побудови успішної взаємодії із здобувачами і колегами та забезпечення ефективного освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика: Монографія. Дніпро: РВВ ДНУ, 2015. 304 с.
2. Галацин К. Комунікативна культура майбутнього фахівця: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 132 с.
3. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичні та методичні аспекти). Харків: Основа, 2008. 300 с.
4. Корніяка О.М. Комунікативна компетентність як визначальний чинник професійного самоздійснення викладача вищої школи. *Актуальні проблеми психології. Психологія праці. Експериментальна психологія*. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2016. Вип. 16. С. 82-92.
5. Руденко Л. А. Формування комунікативної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування у професійно-технічних навчальних закладах: монографія. Львів : Піраміда, 2015. 343 с.

Науковий керівник: Кузнєцова Неля Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Olga Karaush,

Obtaining a master's degree in higher education,
Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odesa, Ukraine

COMPONENTS OF COMMUNICATIVE CULTURE OF FUTURE TEACHERS

Key words: communication, communicative culture, communicative culture of the teacher

Павленко Катерина Миколаївна,

кандидат філософських наук,
Координаційний центр з розвитку сімейного виховання
та розвитку дітей,
м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0001-7218-357X

Google Академія: bit.ly/4h9F6tY
sutra.psyche@gmail.com

СТРАТЕГІЯ КОМУНІКАЦІЇ: МАРКЕРИ БЕЗПЕКИ

Ключові слова: комунікація, безпека, психологічна безпека, освітній процес, філософія безпеки

Безпека дітей у освітньому середовищі – це не тільки фізичний захист, але й глибоке відчуття психологічної безпеки, що формується через ефективну комунікацію. У сучасному освітньому процесі комунікація між усіма учасниками – учнями, вчителями, батьками та представниками державних служб – є ключовим елементом забезпечення безпеки. У цьому контексті філософські та психологічні підходи дозволяють нам краще зрозуміти, чому саме комунікація виступає маркером безпеки.

Стратегія комунікації у сфері безпеки передбачає чітку взаємодію між всіма залученими сторонами. Поєднання філософських та психологічних підходів допомагає визначити, як комунікація сприяє формуванню

безпечного середовища, де кожен учасник освітнього процесу відчуває захищеність.

З філософської точки зору, безпека пов'язана не лише з фізичним захистом, але й з етичним обов'язком суспільства забезпечити кожному можливість розвиватися в умовах, вільних від страху. Ярослав Грицак у своїй статті «Спасити себе і спасти ціле людство» підкреслює, що безпека – це не тільки результат боротьби за виживання, але й створення умов для розвитку, де кожен має відчувати свою значущість і захищеність. Це чітко ілюструє важливість комунікації як інструменту для досягнення цієї мети. Без активної комунікації не можна забезпечити відчуття безпеки в громаді та в освітньому середовищі.

У психологічному аспекті, якісна комунікація сприяє формуванню довіри між учнями, вчителями та батьками. Як зазначає С. Цибульська, психологічна безпека дітей безпосередньо залежить від якості комунікації та рівня довіри між учасниками освітнього процесу. Постійний діалог між школою, батьками та учнями дозволяє забезпечити не лише фізичну, а й психологічну захищеність.

Успішна комунікація також підкріплюється державною політикою. Відповідно до Указу Президента України №685/2021 «Про заходи щодо підвищення рівня безпеки в освітньому середовищі». 2021, забезпечення безпеки в освітньому середовищі є пріоритетом держави. Документ акцентує увагу на необхідності міжвідомчої координації для розробки комплексних заходів безпеки, що охоплюють як превентивні дії, так і реагування на надзвичайні ситуації. Це підкреслює важливість співпраці між освітніми закладами, місцевими органами влади та батьками для створення безпечного середовища для дітей.

Прикладом успішної комунікації є система сповіщення та інформаційного обміну, яку впроваджують у багатьох закладах освіти. Постійна взаємодія між школами, батьками та службами безпеки дозволяє

швидко реагувати на загрози, попереджати конфлікти і забезпечувати підтримку в складних ситуаціях. Зокрема, регулярні інформаційні зустрічі з батьками допомагають усунути паніку під час надзвичайних подій, забезпечуючи дітей відчуттям захищеності.

Отже, стратегія комунікації виступає ключовим маркером безпеки в освітньому середовищі. Вона сприяє не лише фізичному захисту, але й формуванню психологічної захищеності. Комунікація між школою, батьками, громадами та державними структурами дозволяє створювати умови для розвитку та навчання в безпечному середовищі.

Список використаних джерел

1. Грицак Я. Спасити себе і спасти ціле людство. Дзеркало тижня. 2022. URL: <https://zn.ua/ukr/SOCIUM/spasti-sebe-i-spasti-tsile-lyudstvo.html> (дата звернення: 16.10.2024).
2. Цибульська С. Організація безпеки освітнього середовища в сучасних умовах. 2023. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/44867/1/S_Tsybulska_OBOSVSPtR_I_PO.pdf (дата звернення: 16.10.2024).
3. Указ Президента України №685/2021 «Про заходи щодо підвищення рівня безпеки в освітньому середовищі». 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text> (дата звернення: 16.10.2024).

Kateryna Pavlenko,

Candidate of Philosophical Sciences

Coordination Center for the Development of Family Education and Child Development, Kyiv, Ukraine

ORCID: 0000-0001-7218-357X

Google Академія: [bit.ly/4h9F6tY](https://scholar.google.com/citations?hl=uk&user=4h9F6tY)

sutra.psyche@gmail.com

COMMUNICATION STRATEGY: SAFETY MARKERS

Key words: *communication, safety, psychological safety, educational process, safety philosophy.*

Пеньковська Надія Костянтинівна,
 кандидат політичних наук, викладач-методист
 відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж
 нафтогазових технологій, інженерії та інфраструктури сервісу Одеського
 національного технологічного університету»
 м. Одеса, Україна

КОМУНІКАЦІЯ ЗАКЛАДУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС

Значення комунікацій у сучасних організаціях зростає, висуваючи на перший план необхідність ефективного управління ними як усередині організації, так і у взаємодії з зовнішнім середовищем. Це важливо для забезпечення злагоджених комунікаційних процесів. Комунікація, як ключовий елемент управління, є основним засобом формування суспільної довіри та здобуття громадської підтримки. Успішне досягнення організаційних цілей, зокрема для закладів фахової передвищої освіти (ЗФПО), великою мірою залежить від якості та ефективності комунікаційних процесів.

Водночас, комунікації залишаються одним із найскладніших та найменш досліджених аспектів управління, особливо в контексті освітніх установ. Еволюція поняття "комунікація" в організаційному середовищі призвела до виникнення різних підходів та трактувань цього явища, від його ролі як засобу передачі інформації до функції як системоутворювального елемента, що забезпечує роботу закладу освіти.

Сьогодні у дослідженні проблем комунікацій виділяються кілька ключових підходів до розуміння цього поняття:

- **Управлінський підхід** розглядає комунікацію як одну з управлінських функцій, що включає передавання розпоряджень, пояснення процедур та виконання операційних завдань.

- **Структурно-функціональний підхід** визначає комунікацію як систему взаємопов'язаних елементів, які забезпечують ефективне функціонування організації.
- **Культурологічний підхід** трактує комунікацію як засіб вираження організаційної культури, що відображає цінності та норми закладу.
- **Гуманістичний підхід** акцентує увагу на комунікації як інструменті для розвитку людського потенціалу та розкриття особистісних якостей.
- **Інформаційно-технологічний підхід** сприймає комунікацію як процес передачі інформації за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).
- **Маркетинговий підхід** трактує комунікацію як процес взаємодії з цільовою аудиторією з метою досягнення прибуткових результатів і підвищення конкурентоспроможності.
- **Діяльнісний підхід** розглядає комунікацію через взаємодію між учасниками освітнього процесу, де кожна дія впливає на результат.
- **Комплексний підхід** є найбільш ефективним у контексті закладів фахової передвищої освіти. Він розглядає комунікацію як багатовимірний процес, де всі аспекти взаємодії інтегруються в єдину систему. Такий підхід передбачає скоординовану комунікацію з усіма зацікавленими сторонами, забезпечуючи максимальну ефективність і досягнення стратегічних цілей.

Комунікації закладу фахової передвищої освіти (ЗФПО) виступають як стратегічний ресурс, що забезпечує його ефективне функціонування та розвиток у мінливих умовах зовнішнього середовища. Застосування комплексного підходу до управління комунікаціями надає закладу низку важливих переваг, серед яких варто виділити такі ключові аспекти:

1. Розробка багатофункціональної комунікаційної стратегії.

Цей підхід дозволяє забезпечити багатофункціональність комунікаційної системи, що охоплює широкий спектр комунікаційних процесів та каналів для різних аудиторій. Принцип "єдність через різноманітність" передбачає інтеграцію різних підходів, форм і методів комунікації для забезпечення цілісності стратегічного впливу. Наприклад, комунікаційні заходи можуть бути спрямовані одночасно на студентів, викладачів, адміністративний персонал та інші стейкхолдери, з урахуванням їхніх особливих вимог, що підвищує загальну результативність комунікацій.

2. Інтеграція елементів комунікаційної системи.

Важливим завданням є створення єдиного комунікативного простору, в якому всі елементи комунікаційної системи працюють синхронно, що забезпечує узгодженість комунікаційних дій із загальними стратегічними цілями навчально закладу. Це включає координацію всіх рівнів комунікаційної взаємодії – від адміністративного рівня до міжособистісного спілкування між викладачами та студентами. Така кореляція дозволяє уникнути інформаційних протиріч, забезпечуючи прозорість і послідовність у досягненні цілей закладу.

3. Раціоналізація та ефективне використання ресурсів.

Спільне використання комунікаційних технологій і ресурсів забезпечує ефективність комунікаційних процесів, знижуючи витрати і мінімізуючи дублювання інформаційних потоків. Наприклад, впровадження централізованих платформ для внутрішньої та зовнішньої комунікації, таких як електронні системи управління освітою, дозволяє покращити обмін інформацією між учасниками освітнього процесу та зменшити витрати на підтримку окремих інструментів. Крім того, це сприяє оптимізації часу і ресурсів, залучених до процесів взаємодії, що дозволяє закладу фокусуватися на досягненні ключових освітніх цілей.

4. **Створення позитивного іміджу та зміцнення репутації закладу.** Активна комунікаційна взаємодія як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівнях сприяє створенню позитивного іміджу закладу. Формування репутації ЗФПО як інноваційного та надійного партнера в освітній сфері стає важливим інструментом для залучення нових студентів, зміцнення довіри громадськості та покращення стосунків із роботодавцями та іншими стейкхолдерами. Систематична комунікація про досягнення закладу, успіхи студентів та випускників, а також про нові ініціативи та програми навчання дозволяє зміцнювати позиції закладу у суспільстві та серед конкурентів.

Таким чином, комунікації стають не лише засобом обміну інформацією, але й стратегічним інструментом для забезпечення сталого розвитку та ефективного функціонування закладу фахової передвищої освіти.

Комунікаційна стратегія ЗФПО розвивається на трьох рівнях: стратегічному, тактичному та оперативному.

- **Стратегічний рівень** передбачає розробку довгострокової програми комунікацій, що спрямована на досягнення цілей закладу шляхом використання всіх наявних комунікаційних ресурсів. Основою цієї стратегії є комунікативна культура – система установок, орієнтирів і критеріїв, які визначають підходи до комунікацій і забезпечують досягнення цілей закладу.

- **Тактичний рівень** включає формування комунікативного середовища, яке дозволяє закладу взаємодіяти з учасниками освітнього процесу та громадськістю. Це середовище забезпечує координацію дій та оперативне реагування на зміни.

- **Оперативний рівень** стосується управління внутрішніми комунікаціями та стандартизації ділової взаємодії між учасниками освітнього процесу. Важливим аспектом є міжособистісні відносини, які

сприяють ефективності комунікацій та підвищують результативність роботи ЗФПО.

Реформування системи освіти в Україні, зокрема перехід на нові державні стандарти, впровадження нових напрямків підготовки, висуває додаткові вимоги до комунікаційної стратегії ЗФПО. Зокрема, важливою є інтеграція комунікаційної стратегії закладу з комунікаційною стратегією Міністерства освіти і науки України (МОН). Це включає перехід від односторонньої інформаційно-роз'яснювальної роботи до двосторонньої комунікації, що враховує думки різних груп громадськості, експертів і стейкхолдерів у процесі ухвалення управлінських рішень.

Комунікаційна стратегія закладу фахової передвищої освіти повинна охоплювати низку важливих аспектів, спрямованих на підтримку реформ і розвиток закладу як провідного освітнього центру. Ключовими елементами такої стратегії вважаю:

- **Підтримка та популяризація реформ.** Комунікаційна стратегія повинна забезпечувати створення позитивного інформаційного середовища навколо освітніх реформ, спрямованих на підвищення якості освіти та адаптацію до сучасних вимог ринку праці. Важливо постійно інформувати як внутрішню, так і зовнішню аудиторії про доцільність змін, їх позитивний вплив на студентів, викладачів та суспільство в цілому. Це може включати проведення регулярних інформаційних кампаній через різні канали, наприклад, соціальні мережі, сайти, відкриті лекції та круглі столи, дні відкритих дверей які сприяють формуванню довіри до закладу та створюють основу для підтримки реформ.

- **Залучення учасників освітнього процесу до реформ.** Активна участь педагогічного складу і студентів є критично важливою для успіху реформ. Це можна досягти шляхом організації освітніх і навчальних заходів, спрямованих на підвищення обізнаності про зміни, що відбуваються, та їх значення. Важливо стимулювати професійний розвиток педагогів через

семінари, вебінари, тренінги та програми підвищення кваліфікації, щоб вони могли краще адаптуватися до нових освітніх стандартів і методик. Також доцільно мотивувати студентів до активної участі в освітньому процесі через проекти, конкурси, майстер-класи та інші заходи, які допоможуть їм зрозуміти переваги реформ і сприятимуть їхній особистій і професійній реалізації.

- **Посилення взаємодії з громадськістю та іншими стейкхолдерами.** Комунікаційна стратегія має бути орієнтована на налагодження тісних зв'язків із громадськістю, зокрема з батьківською спільнотою, роботодавцями, випускниками та місцевими громадами. Це сприятиме створенню відкритого діалогу, через який можна досягти взаєморозуміння та підтримки змін з боку суспільства. Важливими є організація зустрічей, форумів, громадських обговорень і відкритих днів, під час яких можна пояснювати переваги реформ і демонструвати досягнення закладу. Також необхідно формувати позитивний імідж закладу через партнерські проекти з роботодавцями, сприяючи підготовці конкурентоспроможних фахівців і підвищуючи репутацію закладу в регіоні та на національному рівні (через впровадження дуальної освіти у навчальному закладі).

Отже, комунікація в закладі фахової передвищої освіти виступає важливим стратегічним ресурсом, що дозволяє закладу ефективно досягати своїх цілей, підтримувати реформи, формувати позитивний імідж та зміцнювати зв'язки з громадськістю і зовнішнім середовищем. Інтегрований та системний підхід до комунікацій створює синергетичний ефект, який сприяє адаптації закладу до сучасних викликів та забезпечує його конкурентоспроможність в умовах постійних змін. Такий підхід допомагає забезпечити сталий розвиток закладу, підвищити довіру до нього та посилити його роль в освітньому просторі.

Список використаних джерел

1. Melissa Lore. Higher Education Branding: 12 Strategies to Prove Your Institution's Value to Tomorrow's Students URL: <https://vitaldesign.com/higher-education-branding/>
2. Lumby, J., & Foskett, N. (Eds.) *Managing external relations in schools and colleges*. 1999. SAGE Publications Ltd, URL: <https://doi.org/10.4135/9781446219508>

Nadiia Penkovska,

Candidate of Political Sciences, lecturer-methodologist
of the separate structural subdivision «Professional College of Oil and Gas
Technologies, Engineering and Service Infrastructure of
Odesa National Technological University»
м. Odesa, Ukraine

COMMUNICATION OF A PROFESSIONAL HIGHER EDUCATION INSTITUTION AS A STRATEGIC RESOURCE

Ткач Наталія Анатоліївна,

викладач методист вищої категорії
Чорноморського морського фахового коледжу ОНМУ,
м. Чорноморськ, Україна,
natalitkach77@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: *Комунікативна культура, професійні компетентності, soft skills, професійні комунікації*

Комунікативна культура є важливим компонентом у діяльності закладів фахової передвищої освіти (ФПО). Вона визначає якість взаємодії між адміністрацією, викладачами, здобувачами, батьками та іншими учасниками освітнього процесу. Враховуючи, що фахова передвища освіта спрямована на підготовку професійних кадрів, розвиток ефективної комунікації стає критично важливим для формування як професійних, але й соціальних навичок.

Як правило, здобувачами коледжу стають 15-16-тирічні підлітки. В такому віці підлітки які змінюють соціальну роль «з учня до студента» стикаються з низкою труднощів у спілкуванні. Це пов'язано не тільки зі

зміною їхнього психологічного та соціального статусу, а також з формуванням індивідуальної ідентичності.

Досліджуючи тему відокремила для себе основні проблеми комунікаційної культури підлітків:

- *Невпевненість у собі.* Багато підлітків у цей період страждають від низької самооцінки, що може ускладнювати їхню здатність відкрито та впевнено висловлювати свої думки. Особливо ця проблема погіршилась під час COVID19 та військової агресії. Це призводить до уникання соціальних ситуацій або навпаки – агресивної поведінки для самозахисту.

- *Невміння вирішувати конфлікти.* У підлітковому віці діти часто стикаються з конфліктами як у сім'ї, так і серед однолітків. Відсутність навичок конструктивного вирішення суперечок дуже часто призводить до соціальної ізоляції.

- *Проблеми з емоційним регулюванням.* У цьому віці підлітки відчувають емоційні коливання, що може призводити до труднощів у побудові стабільних міжособистісних відносин. Невміння контролювати емоції у складних ситуаціях призводить до непорозумінь, конфліктів.

- *Залежність від цифрових технологій.* Підлітки значну частину свого часу проводять у соціальних мережах та онлайн-спілкуванні. Це може негативно впливати на їхні навички реальної комунікації.

- *Соціальний тиск та стереотипи.* Потрапляючи в нові соціальні умови здобувачі часто стикаються з тиском з боку однолітків, що часто призводить до внутрішніх конфліктів.

Маючи купу комунікативних проблемам здобувачі особливо перших курсів мусять формувати й професійні компетентності, до складу яких, як правило входять перелік професійних комунікації .

У сучасному світі успіх у будь-якій професійній діяльності залежить не лише від теоретичних знань і навичок, але й від здатності ефективно

комунікувати та працювати в команді. У зв'язку з цим терміни "професійні комунікації" та "soft skills" (м'які навички) стають ключовими концепціями.

Отже розвиток комунікативної культури у студентів є важливою складовою успішної організації освітнього процесу закладу фахової передвищої освіти. Визначимо основні проблеми комунікативної культури закладі ФПО.

1. Недостатній рівень комунікативної культури. Багато здобувачів приходять до закладів фахової передвищої освіти з недостатньо розвиненими комунікативними навичками, що ускладнює їхню взаємодію з викладачами, однолітками та потенційними роботодавцями.

2. Складнощі в управлінській комунікації закладу. Часто взаємодія між адміністрацією закладу та викладачами є формальною, несистемною або недостатньо відкритою, що призводить до непорозуміння, неузгодженості та конфліктів в освітніх процесах.

3. Низька мотивація здобувачів до отримання фаху та участі в комунікативних заходах. Здобувачі фахових закладів освіти іноді не бачать цінності в розвиванні комунікативних навичок через недооцінку їхньої ролі в майбутній професійній діяльності. За досвідом, спілкування з роботодавцями на останніх курсах коледжу чітко вказує на цю проблему. Згодом це сильно впливає на працевлаштування випускників.

4. Непорозуміння через різницю в стилях викладання та спілкування. У педагогів і здобувачів можуть бути різні очікування щодо методів комунікації, рівня фахової майстерності що призводить до нерозуміння та втрати контакту між учасниками процесу.

Дійсно, цей перелік проблем не повний. Сучасні виклики, військова агресія, постійно високий стан занепокоєння усіх учасників освітнього процесу постійно відкриває нові проблеми в комунікаційній культурі. Саме тому від професійного рівня педагогічного складу та адміністрації закладу залежить вдосконалення рівня внутрішньої комунікаційної культури на

всіх рівнях управління. Напрямки покращення рівня комунікаційної культури в закладі ФПО можуть виглядати наступним чином:

1. Професійний розвиток педагогів у сфері комунікації, а саме впровадження регулярних тренінгів з комунікативної компетентності для викладачів дозволить їм краще розуміти здобувачів і адаптувати свої методи викладання та спілкування до їхніх потреб. Важливо визначити загальні правила та вимоги закладу до викладача, здобувача, батьків щодо переліку комунікативних компетентностей.

2. Навчати здобувачів ефективної комунікації. Варто ввести систематизовані окремі курси чи модулі, присвячені розвитку професійних комунікативних навичок, з акцентом на ведення ділового листування, публічні виступи та міжособистісне спілкування в колективі.

3. Впроваджувати онлайн (офлайн) платформи для діалогів. Створення платформ (заходів) або форумів для відкритого спілкування між адміністрацією, викладачами та здобувачами які дозволять швидше та конструктивно вирішувати організаційні та навчальні питання.

4. Розвиток та підтримка інституту студентського самоврядування. Студентське самоврядування може бути важливим інструментом для підвищення участі здобувачів у вирішенні комунікативних проблем та покращенні їхньої взаємодії з адміністрацією, викладачами та батьками.

5. Інтеграція сучасних технологій для потреб комунікації. Використання інструментів дистанційного навчання, електронної пошти та соціальних мереж може полегшити обмін інформацією та зробити комунікацію між учасниками процесу більш гнучкою та доступною.

Комунікативна культура закладів ФПО потребує системного підходу до розвитку, який включає професійний розвиток викладачів, навчання здобувачів ефективної комунікації та використання сучасних інструментів для забезпечення відкритої і продуктивної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Сорока О. В. Проблеми комунікативної культури в сучасних закладах освіти

Tkach Natalia,

methodist teacher of the highest category of Chernomorsk Maritime Appliede College of Odessa National Maritime University,
Chornomorsk, Ukraine,
natalitkach77@ukr.net

FEATURES OF COMMUNICATIVE CULTURE IN INSTITUTIONS OF PROFESSIONAL HIGHER EDUCATION

Key words: *Communicative culture, professional competences, soft skills, professional communications*

Шкіренко Олена Віталіївна,

кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри мовно-літературної освіти ІППО Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м.Київ, Україна
o.shkirenko@kubg.edu.ua

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ І ЦІННОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Педагог є представником однієї з найбільш соціально значущих людських професій, робота якого спрямована на формування і всебічний розвиток майбутніх фахівців і потенціалу нашої країни. М.Л. Кекош зазначає, що успішна комунікація педагога на заняттях з іноземної мови сприяє кращому розумінню іноземної мови, прискорює процес навчання, збільшує мотивацію школярів до вивчення іноземної мови, покращує якість засвоєння іншомовного матеріалу, усуває «штучність» спілкування, налагоджує комунікативну взаємодію [2, с.115].

Комунікативна культура педагога розглядається О.В.Пищик як компонент педагогічної культури, як особистісний компонент професійної майстерності. Готовність дотримуватися норм і принципів комунікативної культури проявляється в умінні викладача вирішувати комплекс

педагогічних проблем; у створенні нормативів поведінки в учнівському і педагогічному колективах; у готовності до співробітництва з учнями і їхніми батьками, колегами; в емоційній контактності, яка проявляється в чуйності, в співпереживанні; у високому рівні емоційної стабільності; педагогічній толерантності [3].

Отже, комунікативна культура вчителя структурується життєвими позиціями і духовно-моральними цінностями.

На сьогодні в науковій думці переважає ідея про те, що цінності визначають норми поведінки людей. Цінність може виступати своєрідним стандартом при виборі альтернативних життєвих орієнтирів. Цінність – це багатоаспектне явище, зумовлене соціальними обставинами, які мають чітко окреслений культурний зміст, що визначає позитивну або негативну оцінку явища в широкому розумінні. Таким чином, цінність є психолого-педагогічним утворенням, у котрому в стислому вигляді присутнє безпосереднє чи (найчастіше) опосередковане ставлення людини до середовища та самої себе. Це ставлення є результатом особливого суб'єктивно-соціального за природою ціннісного акту, складовими якого виступають власне суб'єкт, об'єкт оцінки, рефлексія з приводу оцінки та її реалізації [4].

Критерієм, еталоном високomorальної й духовної поведінки можна вважати «золоте правило» Ісуса Христа: «Тож усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви» [1]. Філософське бачення загальнолюдського ідеалу задане способом існування людини за законами Істини, Добра, Краси, Любові (за Платоном). Адже саме любов є вихідною цінністю та еталоном для саморозвитку, прагнення вести морально відповідальне життя. Отже, *духовно-моральні цінності* – джерело мотивації, планування вчинків, конструктивні орієнтири людської свідомості, які базуються на ідеалах Добра, Краси, Істини, Любові та визначають норми поведінки особистості, мають індивідуально-суспільне підґрунтя, являють

собою основу вирішення питання про призначення людини, сенс життя, вершинні досягнення людства, котрі зумовлюють успіхи суспільства – економічні, ідеологічні, культурні, політичні тощо.

На основі класифікації духовно-моральних, професійних і особистісних цінностей було визначено, що *цінності педагога* умовно можна поділити на *цінності-цілі (термінальні цінності)* та *цінності-засоби (інструментальні цінності)*. *Цінностями-цільми педагога є*: визнання, що дитина – найцінніший скарб всесвіту; прагнення донести до її серця не тільки знання з предмета, а й духовно-моральні принципи; повага до прав, честі, гідності дитини, емпатійне ставлення до вихованця; здатність виявити здібності, уподобання учня та бажання допомогти йому, а також створювати та підтримувати в колективі атмосферу шани, порозуміння, творчої співпраці; виважене ставлення до труднощів професії; цілеспрямоване освоєння системи знань, практичних навичок і вмінь у діяльності педагога; бажання робити добро, приносити користь світу, країні, людству, ближнім своєю працею; стійкий інтерес до методів самопізнання та саморозвитку тощо. Цінності-цілі мають багато спільного із глобальними цілями ЮНЕСКО для систем освіти, яка вбачає своє завдання в самопізнанні й розвитку внутрішнього світу особистості. *До цінностей-засобів педагога ми відносимо*: сумлінність, надійність; доброзичливість; увічливість, тактовність; дисциплінованість, організованість, здатність усвідомити залежність між власними рисами та життєвими успіхами або невдачами; вміння мобілізувати свої ресурси на виконання важкої, але необхідної роботи, котра потребує часу й сил; здатність розробляти реальні плани, програму самовиховання своєї особистості на тривалий період та ефективно її реалізовувати; бажання здобувати психологічні знання, розвивати відповідні вміння, навички; вміння набувати додаткову компетентність; здатність до творчого синтезу, поєднання різних точок зору, поглядів тощо.

Виходячи з того, що комунікативна культура має тісний зв'язок з цінностями, зазначимо, що психологічні особливості розвитку комунікативної культури і цінностей вчителя іноземних мов являють собою:

- усвідомлення необхідності змін і перетворень внутрішнього світу особистості на краще, уявлення про свій ідеальний образ, відчуття високодуховних потреб і мотивів у сфері спрямованості;

- засвоєння системи необхідних знань, інформації, пошук істини, поклик надати допомогу тим, хто її потребує, поділитися своїм досвідом і знаннями з оточуючими;

- усвідомлення особистих психічних станів, знаходження сенсу життя та прийняття рішення щодо мети, задуму, ідеї, плану високодуховної діяльності, поведінки, дій і вчинків;

- прагнення особистості до абсолютного, досконалого й реалізація свого потенціалу в суспільно-корисній діяльності;

- осмислення та переживання своєї спорідненості з іншими, задоволення від допомоги тим, хто її потребує, від самовіддачі, досягнення цілей.

Отже, процес розвитку комунікативної культури і цінностей вчителя іноземних мов передбачає визначення ієрархії особистісних цінностей, цілісний свідомий розвиток потребнісно-мотиваційної сфери, професійного вдосконалення, використання глибинних ціннісних ресурсів: таких базових підструктур особистості, як здатність до плідного, конструктивного спілкування, творча спрямованість, дієвий гуманістичний характер, розвинута самосвідомість, життєва мудрість, продуктивний інтелект, динамічна і працездатна основа особистості. Подальші наукові пошуки доцільно спрямувати на обґрунтування й апробацію психолого-педагогічного супроводу розвитку комунікативної культури і цінностей вчителя іноземних мов.

Список використаних джерел

1. Біблія. Київ : УБТ, 1988. 1523 с.

2. Кекош М. Л. Комунікативна поведінка вчителя на уроках іноземної мови. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2018. Вип. 61. С. 107– 115
3. Пищик О. В. Комунікативна культура як компонент педагогічної культури викладача, 17 лютого 2023, URL: <https://naurok.com.ua/komunikativna-kultura-yak-komponent-pedagogichno-kulturi-vikladacha-330963.html>
4. Шкіренко О. В. Психологічні особливості діагностики духовної культури і цінностей педагогічного персоналу. Духовна культура як умова розвитку інтелектуальної обдарованості старшокласників : матеріали круглого стола, м.Київ, 23 трав. 2013 р. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2013. С. 202–211.

Olena Shkirenko,

Candidate of Psychological Sciences,
Senior Lecturer at the Department of Language and Literary Education of
the Institute of Pedagogy and Psychology
of Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
Kyiv, Ukraine

o.shkirenko@kubg.edu.ua

**PSYCHOLOGICAL PECULIARITIES OF THE DEVELOPMENT OF FOREIGN
LANGUAGE TEACHER'S COMMUNICATIVE CULTURE
AND VALUES**

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ

Драганова Євгенія Броніславівна,

старший вчитель, заступник директора з навчальної роботи,
опорний заклад «Шабівський ліцей» Білгород-Дністровського району
Одеської області, Україна
evadrag23@gmail.com

ІНТЕГРАЦІЯ STEM-ОСВІТИ В ШКІЛЬНУ ПРОГРАМУ: РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА НАВИЧОК ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ

Ключові слова: STEM, інтеграція, креативність, проєкт, команда

У сучасному світі знання та навички в науці, технології, інженерії та математиці (STEM) стають все більш важливими для розвитку суспільства. Інтеграція STEM-освіти в шкільну програму не лише допомагає дітям засвоїти фундаментальні знання, але й сприяє розвитку критичного мислення та навичок вирішення проблем. Це є ключовими компетенціями, необхідними для успішного функціонування в динамічному світі.

Основні переваги STEM-освіти є те, що вона здійснює міждисциплінарний підхід до навчання, об'єднуючи різні предмети в єдину систему, яка розвиває в учнів здатність бачити взаємозв'язки між ними. Такий підхід стимулює учнів аналізувати інформацію, експериментувати, досліджувати та застосовувати теоретичні знання на практиці. Серед основних переваг STEM-освіти можна виділити: розвиток критичного мислення. Учні вчаться оцінювати інформацію, перевіряти її достовірність та робити обґрунтовані висновки. Це дозволяє розвивати навички аналізу та синтезу, які є важливими для прийняття рішень. Також підвищення креативності. STEM-освіта стимулює пошук нових підходів до вирішення проблем та заохочує нестандартне мислення. Підготовка до професій майбутнього. Багато сучасних професій вимагають знань і навичок у галузі науки, технології, інженерії та математики. STEM-освіта готує учнів до

кар'єрних викликів, надаючи їм інструменти для адаптації до змін. Розвиває навички роботи в команді. Виконання спільних проєктів стимулює розвиток комунікативних навичок та здатності працювати в колективі.[1]

Роль STEM-освіти у розвитку критичного мислення

Критичне мислення є однією з основних цілей STEM-освіти, оскільки воно допомагає учням вирішувати складні завдання шляхом аналізу та обґрунтованого вибору. Наприклад, у процесі виконання проєктів учні стикаються з різними викликами, які вимагають глибокого аналізу та порівняння можливих варіантів рішень. Це розвиває здатність до об'єктивного оцінювання ситуації, прийняття рішень на основі доказів та аргументів. STEM-підхід також сприяє розвитку самостійного мислення, коли учні самі формулюють запитання та шукають відповіді на них. Такий підхід стимулює допитливість, бажання експериментувати та досліджувати, що є важливим для формування самостійних і критично мислячих особистостей [2].

Навички вирішення проблем є одним з основних результатів STEM-освіти, оскільки учні вчаться застосовувати свої знання для подолання різних завдань. Наприклад, у процесі вивчення фізики чи математики школярі стикаються із задачами, які потребують не лише розуміння теоретичних знань, а й уміння застосовувати їх для досягнення конкретного результату.

Важливою складовою розвитку навичок вирішення проблем є навчання учнів методам наукового дослідження. Це включає формулювання гіпотез, проведення експериментів, аналіз отриманих даних та обґрунтування висновків. Такий підхід формує системний підхід до вирішення проблем, який може бути застосований у різних життєвих ситуаціях.

Практичні методи інтеграції STEM у шкільну програму

Для ефективної інтеграції STEM-освіти в шкільну програму необхідно використовувати різноманітні методи:

- **Проектне навчання.** Це один із найбільш ефективних способів навчання у STEM, коли учні працюють над проектами, що об'єднують різні дисципліни. Наприклад, проект із розробки роботів може включати вивчення програмування, фізики, математики та інженерії.
- **Дослідницькі завдання.** Стимулюють учнів до проведення власних досліджень, експериментів та аналізу результатів.
- **Використання цифрових технологій.** Інтеграція програмного забезпечення та інтернет-ресурсів дозволяє учням працювати з реальними даними та створювати моделі.
- **Проведення STEM-лабораторій.** Це спеціалізовані навчальні майданчики, де учні можуть вивчати наукові дисципліни через практичну діяльність.

Інтеграція STEM-освіти в шкільну програму є важливим кроком для підготовки учнів до сучасного світу, що швидко змінюється. Вона сприяє розвитку критичного мислення, навичок вирішення проблем, креативності та самостійності. Таким чином, STEM-освіта не лише допомагає школярам засвоїти знання, але й формує компетентних, готових до життєвих викликів людей.

Список використаних джерел

1. Орлова, О. STEM-освіта: крок за кроком. Методичні рекомендації. Київ: Видавництво «Генеза», 2019. с. 132
2. Михайленко, О. Компетентнісний підхід у STEM-освіті. Львів: Видавництво «Астролябія», 2021 с.256
3. Закон України "Про освіту" (2017). Від 5 вересня 2017 року. Київ: Верховна Рада України
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної стратегії розвитку STEM-освіти» (2019)

Yevheniia Draganova,

Senior teacher, deputy director for educational work,
of the hub institution «Shabivsky Lyceum» Bilhorod-Dnistrovskiy district
Odesa region, Ukraine
evadrag23@gmail.com

Здрагат Світлана Геннадіївна,
кандидат соціологічних наук,
старший викладач кафедри філософії освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна,
<http://orcid.org/0000-0002-2574-1927>
s.zdragat@gmail.com

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ: МОЖЛИВОСТІ ЕВАЛЮАЦІЇ

Ключові слова: евалюація, евалюаційне дослідження, оцінювання, якість освіти, критерії якості освіти

Процес управління якістю освіти передбачає цілеспрямовану діяльність по реалізації цілей і координації дій усіх складових освітньої системи, її суб'єктів для досягнення запланованих результатів навчання. Інформаційне забезпечення процесу управління досягається на основі розвитку сучасних контрольно-оцінювальних систем, що забезпечують надійну, валідну і співставну інформацію про якість освіти і спираються на апарат теорії педагогічних вимірювань. Результати вимірювань складають наукову основу для розпізнавання, аналізу, функціонування, розвитку, прогнозування і удосконалення систем управління якістю освіти.

Оскільки модернізація освіти можлива лише за умов сприйняття і підтримки змін в освітній сфері споживачами, то якість потребує евалюації, тобто оцінювання. У теорії наукового менеджменту евалюація розглядається як невід'ємний елемент системи управління якістю. Завданнями забезпечення якості освіти стають: розуміння процесу змін, формування бачення освітніх аспектів якості, а також розробка показників, за допомогою яких вимірюється якість.

У плані нашого розгляду ми наполягаємо на тому, що ефективність оцінювання можливо досягти тільки за умов, що воно повинно бути: по-перше, впорядкованим, тобто, повинно зрозуміло визначати піддослідну сферу та її структуру; по-друге, запланованим і методично забезпеченим відповідно до точно визначених кроків; по-третє, регулярним; по-четверте,

підпорядкованим старанно опрацьованим критеріям; по-п'яте, скерованим на вирішення проблем стосовно подальших запланованих заходів, саме таким вимогам відповідає евалюаційне дослідження. [2].

Велике значення для надання евалюації сенсу і особливої значущості в модернізації освіти, для удосконалення процедур оцінювання має рефлексія щодо оцінювання, чому і служить метаоцінювання, тобто «оцінювання оцінювання». На закінчення кожного процесу оцінювання слід проаналізувати результативність кожної з усіх його почергових фаз і зробити висновки, що вдалося дослідити, а що ні і чому. Слід обдумати труднощі і намітити шляхи їх подолання. Ця рефлексія служить удосконаленню самооцінювальної практики в майбутньому.

При визначенні критеріїв оцінювання ми цілком підтримуємо позицію польських дослідників, які у дослідженні цінності радять спочатку домовитись, яка якість нас задовольнить, тобто окреслити критерії для визначення цінності отриманих результатів. [3,4]. Тому вже при плануванні оцінювання даної сфери, необхідно вирішити, яка дефініція якості приймається за робочу. Саме ця дефініція і буде джерелом критеріїв. Тоді якістю може бути:

1) *Досконалість* – спочатку визначаємо для себе, що для нас є досконалістю, далі досліджуємо як далеко знаходиться реальний стан від ідеального.

2) *Відповідність стандарту* – формулюємо стандарти, тобто норми, яких хочемо дотримуватися. Це можна зробити самостійно або вибрати якийсь пакет стандартів, окреслених іншими, потім досліджуємо, в якій мірі дана сфера відповідає обраним стандартам.

3) *Задоволення клієнта* – уточнюємо, хто є нашим клієнтом і котрі з клієнтів є для нас особливо важливими (тих, у кого питатимемо про їхню думку); далі досліджуємо ступінь задоволення цих клієнтів (чи їхні почергові групи (наприклад, учнів, локальне середовище, батьків, роботодавців та ін.).

4) *Задоволення потреб* – перш за все повинні окреслити, чиї потреби беремо до уваги, у якій сфері (освітній, матеріальній, емоційній тощо), а також розпізнати, якими вони є насправді; потім досліджуємо наскільки вони є задоволені. При цьому дослідники цілком справедливо застерігають, що слід відрізнити стан задоволення потреб від стану задоволення клієнта. Потреби виявляються в результаті перегляду недостатності, у зв'язку з цим встановлення об'єктивної умовності даних потреб може відповідати почуттю задоволення дослідної групи. З іншого боку, потреби можуть бути підсвідомими, наприклад, учневі у 10 років складно усвідомлювати, яких умінь набути, щоб через 10-15 років бути конкурентоспроможним на ринку праці. Зрозуміло, що потреба не може бути задоволена «примусово» – у цьому випадку слід почати від її усвідомлення.

5) *Ефективність заходів* – співставлення витрачених у даній програмі чи проекті коштів (фінансових, часових, матеріальних) з її ефектами; тут якістю будуть ефекти, що досягнуті відносно низькими витратами. Такий технократичний підхід може виявитися цінним, особливо коли одним із головних замовників звіту самооцінювання є керівний орган школи або її спонсори.

6) *Економність* – порівняння умов реалізованого проекту, програми тощо з досягненнями/результатами, тобто дослідження ступеня реалізації заздалегідь запланованих цілей.

7) *Нагальність* – дослідження, у якій мірі заходи призвели до наслідків, незалежно від того, чи всі наші цілі реалізовано чи ні; при цьому однаково важливими є як передбачувані наслідки, так і побічні.

8) *«Змішаний підхід»* – можливість поєднання двох чи більше перелічених аспектів якості. Однак один із них повинен бути окреслений як пріоритетний, щоб можна було остаточно дослідити цінність результатів оцінювання [5].

Для ефективного управління якістю освіти необхідно сформувати системний підхід, який повинен спиратися на розробки в області евалюації. З цією метою ми пропонуємо модель евалюації, яка дозволяє концептуалізувати евалюацію освіти в єдності її :

- елементів (мета, сфера, ключові питання, критерії, методи збору даних, визначення популяції та вибірки, організація збору даних, звіт);
- аспектів (елемент культури педагогічної діяльності, інструмент організаційного розвитку, самоконтроль, знаряддя співпраці);
- фундаментальних якостей (корисність, виконуваність, коректність, точність);
- можливостей реалізації рекомендацій (оцінка процесу і його корекція, внутрішня експертиза і колективна самооцінка, оцінка програм розвитку освіти, модернізація управління якістю освіти), що отриманні на основі рефлексії щодо висновків евалюаційних заходів з урахуванням рамки якості освіти. [1].

Результати евалюації оперативного і стратегічного характеру дозволяють отримати обґрунтовані рекомендації щодо системних змін в освіті, які будуть спиратися на різні проекти по запровадженню інновацій в освіті і призначені для різних рівнів, починаючи з завдань макрорівня до управління якістю у кожній окремій школі або у кожному класі. Реалізація комплексного підходу до використання результатів евалюації в управлінні якістю освіти повинна включати динамічний, порівнювальний, диференціюючий і прогностичний аналіз даних вимірювань і регламентуватися рядом наукових вимог до характеристик інформаційної бази, до врахування зміщуючих факторів, до процедур збору, обробки, аналізу та інтерпретації даних вимірювання. До цих вимог слід віднести також застосування в осмисленні результатів вимірювання базисної методології управління якістю, високу надійність і валідність результатів вимірювання, широке використання динамічного підходу при оцінюванні

якості освіти, врахування всіх факторів, що впливають на якість результатів навчання і забезпечення співставленості оцінок якості освіти.

На фоні зростання ролі педагогічних вимірювань та інформаційних технологій в оцінювальній діяльності у вітчизняній освіті відкриваються нові можливості ефективного управління якістю навчання, що постійно вимагає надійної інформації про стан об'єктів управління. Одним із шляхів вирішення цієї складної проблеми може бути науково-обґрунтована організація евалюаційного дослідження результатів навчання і логістичної систем інформаційної підтримки управлінської ланки в освіті. Обґрунтування принципів їх функціонування у взаємодії дозволяє запропонувати нові форми управлінської діяльності у сфері освіти. Розвиток незалежної від педагогів контрольної-оцінювальної діяльності шляхом використання апарату і засобів педагогічних вимірювань і можливості надання такої інформації широкій аудиторії користувачів дозволяє не формально, а реально управляти освітнім процесом і приймати обґрунтовані управлінські рішення, що сприяють підвищенню якості освіти.

Підсумовуючи вищевикладене і порівнюючи досвід України з досвідом інших країн, можна зазначити, що на зміну переважній констатації стану якості освіти за результатами оцінювальних процесів приходять інноваційні методи стратегічного прогнозування і аналізу тенденцій в зміні якості освіти. У зв'язку з цим пріоритет отримують: 1) оцінки змін за сукупністю показників якості освіти; 2) накопичення цих оцінок у системах моніторингу; 3) методи статистичного аналізу даних моніторингу з урахуванням численних внутрішніх і зовнішніх факторів впливу на результати освіти. Результати оцінювальних процесів широко інтерпретуються, що дозволяє навчальним закладам, управлінцям, адміністрації шкіл та вчителям обирати перспективні напрями корекції процесу навчання для підвищення якості освіти.

Список використаних джерел

1. Дікова-Фаворська О. М., Здрагат С. Г. (2016). Інклюзія в освіті: повсякденні практики та процедури оцінювання : монографія. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – 417 с.
2. Здрагат С.Г. (2019). Проблеми якості в освіті.. *Всеукраїнська науково- практична конференція « Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі :проблеми і перспективи розвитку»* - Одеса – Вид.Букаєв Вадім Вікторович, 2019 – 352 с.
3. Ковальський М. В. (2004). Оцінювання, і навщо? М. В. Ковальський. Навчальний матеріал. – CODN, 2004.
4. Коморовска Г. (1995). Оцінювання програм навчання. Г. Коморовска. *Конструкція, реалізація і оцінювання програми навчання.* – Варшава: ІВЕ, 1995. – С. 44-46.
5. Оцінювання в школі (2010). ред. Е. Толвінська-Круліковська. Варшава, ОРО.

Svitlana Zdragat,

Candidate of Sociological Sciences, Senior Lecturer of the Department of Philosophy of Education

KZVO” Odesa Academy of Continuing Education of the Odesa Regional Council»,
Odesa, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-2574-1927>

s.zdragat@gmail.com

EDUCATION QUALITY MANAGEMENT: OPPORTUNITIES FOR EVALUATION

Key words: *evaluation, evaluation research, assessment, quality of education, criteria of quality of education*

Колмогорова Ірина Володимирівна,

кандидат економічних наук, доцент,

викладач/майстер виробничого навчання,

Чорноморський морський фаховий коледж

Одеського національного морського університету,

м. Чорноморськ, Україна

kolmogorova@ukr.net

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ПРОФЕСІЇ 4222 АДМІНІСТРАТОР

Ключові слова: *комунікативна культура, професійна комунікативна культура, структура комунікативної культури*

Сучасна система професійно-технічної освіти ставить перед собою завдання не лише підготовки кваліфікованих робітників, але й розвиток

особистісних якостей, необхідних для успішної професійної діяльності здобувачів будь-якого рівня освіти, в тому числі і професійно-технічної. Однією з таких якостей є комунікативна культура, яка стає невід'ємною складовою професійної компетентності майбутніх адміністраторів (професія 4222 «Адміністратор»). У сучасних умовах підвищення вимог до якості обслуговування, важливим аспектом професійної підготовки є формування здатності ефективно взаємодіяти з клієнтами та колегами.

Науковці Катерина Галацин та Алла Хом'як в своїй монографії зазначають: «Комунікативна культура є компонентом професійної культури майбутнього фахівця; основними характерними ознаками її є комплекс комунікативних знань, умінь, властивостей особистості, способів і форм її взаємодії, які сприяють взаєморозумінню, ефективному вирішенню завдань спілкування; це рівень розвитку особистості, її готовність до комунікативної діяльності, система поглядів і дій, які забезпечують задоволення потреб самореалізації та спосіб досягнення цілей у спілкуванні, плідну доброзичливу взаємодію людей у різних сферах життєдіяльності» [1].

Щодо надання характеристики структури комунікативної культури, то погоджуємося з науковцем Садовою В. [2], яка наголошує на наявності в структурі комунікативної культури стійких зв'язків між її структурними компонентами, які в себе включають наступні складові (рис. 1):

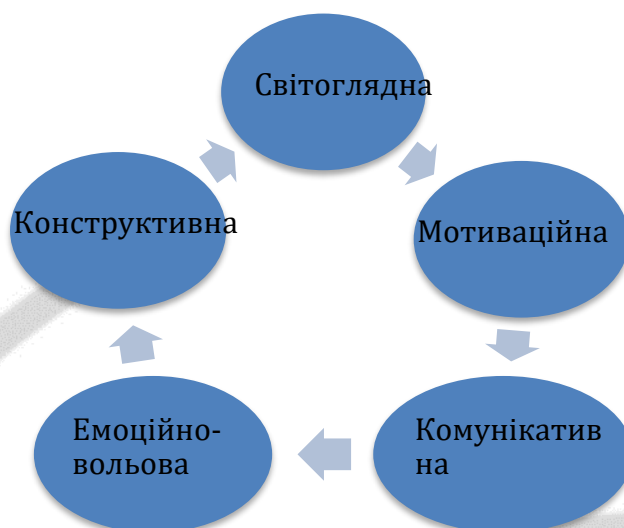

Рис. 1. Структура комунікативної культури

Світоглядна складова включає в себе систему поглядів, переконань, знань і цінностей майбутніх адміністраторів, наявність у них етичних і естетичних норм. *Мотиваційний* структурний компонент складається з мотивів комунікативної поведінки, комунікативних установок, професійної спрямованості майбутніх адміністраторів. Власне *комунікативний* структурний компонент містить в собі комунікативні вміння та навички, культуру і змістовність мовлення. *Емоційно-вольова* складова формується з таких особистісних характеристик майбутнього адміністратора як емпатія, тактовність, витримка, толерантність, почуття гумору. *Конструктивна* складова комунікативної культури адміністратора включає в себе такі елементи як адекватне сприйняття і самооцінку, комунікативно-рефлексивні здібності, здатність прогнозувати розвиток взаєностосунків і взаємодії з відвідувачами та клієнтами.

Під час формування професійно спрямованої комунікативної культури здобувачів освіти за робочою професією 4222 «Адміністратор» ключову роль відіграє майстер виробничого навчання. Його вплив базується на поєднанні педагогічної майстерності, особистісних якостей та практичного досвіду. У процесі професійної підготовки, майстер виконує роль наставника, який не лише навчає технічним аспектам професії, але й сприяє розвитку важливих комунікативних навичок, необхідних для успішної діяльності адміністратора.

Основні напрями впливу майстра виробничого навчання на формування професійної комунікативної культури у здобувачів освіти професії 4222 «Адміністратор» наведені на рисунку 2.

1. *Особистий приклад як зразок професійної комунікації.* Виконуючи роль моделі професійної поведінки, майстер виробничого навчання демонструє на практиці для здобувачів освіти ефективні стратегії спілкування в різноманітних робочих ситуаціях. Його вміння вести

професійний діалог, вирішувати конфліктні ситуації, організувати колективну роботу стає для здобувачів взірцем, який вони наслідують.

2. *Практичні вправи та рольові ігри.* Відпрацювання професійних комунікативних навичок в умовах, що максимально наближені до реальних робочих ситуацій, відбувається під час проведення майстром занять з виробничого навчання. Зокрема, проведення рольових ігор, в яких здобувачі освіти відпрацьовують виконання функціональних обов'язків адміністратора під час взаємодії з відвідувачами або клієнтами, використовуючи методи активного слухання або інші методи ефективної комунікації. Такі вправи сприяють не лише розвитку комунікативних здібностей, але й допомагають учням навчитися контролювати свої емоції та адаптувати манеру спілкування відповідно до обставин.

Рис. 2. Напрями впливу майстра виробничого навчання на формування професійної комунікативної культури у здобувачів освіти

3. *Розвиток навичок активного слухання та емпатії* є одним із важливих аспектів комунікативної культури і розуміння співрозмовника. Майстер допомагає здобувачам опанувати навички активного слухання, що є необхідною умовою якісного обслуговування відвідувачів та клієнтів організації. Також майстер звертає увагу та акцентує її на розвитку емпатії у

здобувачів професії Адміністратор, тобто здатності розуміти емоції та потреби інших людей.

4. *Виправлення помилок у спілкуванні.* Під час опанування професії “адміністратор”, майстер виробничого навчання допомагає здобувачам освіти усвідомити та виправляти помилки в їхній комунікативній поведінці. Це стосується як вербальних, так і невербальних методів спілкування, в тому числі тону голосу, жестів або міміки. Така корекційна робота є важливою для вдосконалення професійної комунікативної культури, адже адміністратору необхідно дотримуватися високих стандартів під час спілкуванні як із клієнтами, так і з колегами.

5. *Сприяння розвитку професійної лексики.* Володіння професійною термінологією є важливим елементом комунікативної культури адміністратора. Метою майстра виробничого навчання є не лише навчити здобувачів освіти цієї професії основам професійної мови, а і тому, як використовувати й застосовувати її в певних конкретних ситуаціях. Вільне володіння професійною лексикою є запорукою ефективної комунікації під час робочого процесу.

6. *Формування культури вирішення конфліктів.* Під час професійної діяльності адміністратори постійно стикаються з конфліктами, що виникають між відвідувачами, клієнтами, колективом. Майстер виробничого навчання вчить здобувачів освіти використовувати ефективні методи розв’язання конфліктів з використанням професійної комунікації. Ці методи включають в себе володіння основами медіації, вмінням вислуховувати конфліктуючі сторони, знаходити ефективні шляхи виходу з конфліктної ситуації та діяти конструктивно в таких випадках.

Отже, формування комунікативної культури є важливою складовою професійної підготовки майбутніх адміністраторів. Для успішного оволодіння професією здобувачі освіти повинні не лише знати технічні аспекти роботи, але й вміти ефективно спілкуватися, вирішувати конфлікти

та будувати довірчі відносини з клієнтами та колегами. Успішна інтеграція теоретичних знань та практичних навичок, а також використання сучасних методів навчання сприятиме розвитку високого рівня комунікативної культури у здобувачів професійно-технічної освіти професій 4222 Адміністратор.

Список використаних джерел

1. Галацин К. Комунікативна культура майбутнього фахівця: монографія / Катерина Галацин, Алла Хом'як. – Луцьк : Вежа-Друк, 2019 – 132 с.
2. Садова В. В. Формування комунікативної культури вчителів початкових класів у процесі методичної роботи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Садова В. В. – Х., 2000. – 18 с.

Iryna Kolmogorova,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Teacher/Master of Industrial Training. Chernomorsk Maritime Appliede College of Odessa National Maritime University,
Chornomorsk, Ukraine.

kolmogorova@ukr.net

FORMATION OF COMMUNICATIVE CULTURE AMONG APPLICANTS FOR VOCATIONAL EDUCATION OF THE PROFESSION 4222 ADMINISTRATOR

Key words: *communicative culture, professional communicative culture, structure of communicative culture*

Костенко Ростислав Валерійович,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри філософії освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-6022-6904>

kostenko305@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН

Ключові слова: *організаційна культура, цінності, мораль, аксіологізація*

В сучасних умовах аксіологізації освіти виникає потреба у високоморальних науково-педагогічних та педагогічних кадрах із

сформованими цінностями. У цьому контексті все більшої актуальності набуває проблема формування організаційної культури закладу освіти.

Організаційна культура є предметом досліджень широкого кола науковців. Вчені (Г. Хаєт, О. Єськов, Л. Хаєт та інш.) розуміють під поняттям «організаційна культура» систему цінностей, переконань, вірувань, уявлень, очікувань, символів, а також ділових принципів, норм поведінки, традицій, ритуалів і т.д., які склались в організації та її підрозділах за час діяльності та які сприймаються більшістю співробітників [4, с. 11].

На думку К. Комарової, організаційна культура являє собою модель ключових цінностей, переконань, уявлень і норм, спільних для членів організації і які новим членам передаються як істинні або єдино правильні [3, с. 10].

Успіх та ефективність закладу освіти в умовах динамічних змін зовнішнього середовища є основною метою розвитку організаційної культури у контексті управлінського підходу. Проведення освітньої діяльності в умовах реформування системи освіти зумовлює необхідність проведення постійних змін у процесі нематеріального виробництва та надання освітніх послуг. Важливою передумовою успішного запровадження цих змін є цілеспрямована робота менеджменту закладу освіти над формуванням організаційної культури.

Як справедливо зазначає О. Білецька, «... робота над здійсненням змін в культурі організації означає творчий підхід, ретельну підготовку, хороше планування, вибір правильного шляху, добросовісну роботу і так далі. Це означає, що за умови ретельної підготовки ризик і опір зводяться до мінімуму. Від дирекції вимагається, що вона твердо відстоюватиме ухвалені рішення, успішно долатиме опір і керуватиме процесом змін» [1, с. 251]. Вчена наголошує, що зміни в культурі особливо важливі, коли культура, що існує в організації, не сприяє досягненню організацією необхідного рівня

ефективності. Важливим, на її думку, є необхідність підвищення організаційної ефективності і моралі [1, с. 251].

Тісний взаємозв'язок моралі з організаційною культурою є беззаперечним. Мораль визначає критерії оцінки організаційної культури, встановлює правила поведінки у колективі закладу освіти. Моральні норми суспільства регулюють поведінку людини у її міжособистісних взаєминах, формують її уявлення про добро і зло. Можна погодитись з думкою В. Гевко, що організаційна культура всередині підприємства формується в результаті внутрішніх міжособистісних та ділових комунікацій щодо досягнення мети окремого проєкту чи успіху підприємства загалом та стратегії вирішення супутніх проблем [2, с. 10].

Вчені (Л. Шимановська-Діанич, О. Лозова, Я. Барибіна, В. Шимановська) зазначають, що процес розробки організаційної культури є по своїй суті довгостроковим та фактично ніколи не завершується, адже цінності компанії, як і культура змінюються відповідно до чинників, які на них впливають (політичні, економічні, екологічні фактори, кадрова політика чи фінансовий стан підприємства) [5, с. 69].

На підставі аналізу теоретичних праць та практичного досвіду з формування організаційної культури підприємства можна дійти висновку, що для успішного формування організаційної культури закладу освіти керівництву необхідно звернути увагу перш за все на такі проблеми:

- 1) розробка ефективної системи мотивації персоналу з урахуванням цінностей кожного окремо взятого працівника;
- 2) організація віддаленого та гібридного режиму роботи працівників у сучасних умовах на період дії воєнного стану, що забезпечить ефективність використання робочого часу та безпеку працівників;
- 3) забезпечення інклюзивності робочого простору та психологічної підтримки кожного працівника;

- 4) створення умов для професійного розвитку і підвищення кваліфікації працівників відповідно до напрямку їхньої діяльності у закладі освіти;
- 5) розробка прозорої системи рейтингової оцінки кожного працівника з розміщенням матеріалів, поданих для цієї оцінки, у відкритому доступі для всього колективу закладу освіти;
- 6) впровадження у межах підвищення кваліфікації персоналу організації просвітницьких курсів з аксіології, міжособистісного, ділового, службового спілкування, розвитку ділових та організаційних навичок тощо;
- 7) визначення критеріїв підвищення на посаді з урахуванням моральних якостей та сформованих цінностей особистості працівника.

Список використаних джерел

1. Білецька О. Методи зміни організаційної культури підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. 2010. № 6. Т. 3. С. 249-252.
2. Гевко В. Л. Організаційна культура підприємства та особливості і умови її зміни. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 16. С. 9-12.
3. Комарова К.В. Організаційна культура: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дніпропетровськ: ДДФА, 2011. 166 с.
4. Корпоративна культура : навч. посіб. / [Г.Л. Хаєт, О.Л. Єськов, Л.Г.Хаєт та інш.]; за заг ред. Г.Л. Хаєта. К.: ЦУЛ, 2003. 403 с.
5. Шимановська-Діанич Л. М., Лозова О. В., Барібіна Я. О., Шимановська В. Л.. Типи та механізм розробки і впровадження організаційних культур: досвід мультинаціональних та українських компаній і сучасні тренди управління персоналом в умовах війни. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка. 2023. Вип. 25. С. 67-76.

Rostyslav Kostenko,

Doctor of Pedagogical Sciences, Profesor, Department of Philosophy of Education

Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odesa, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-6022-6904>
kostenko305@ukr.net

ORGANIZATIONAL CULTURE OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION IN THE CONDITIONS OF TRANSFORMATIONAL CHANGES

Key words: *organizational culture, values, morality, axiologisation*

Петрова Олена Вікторівна,

заступник директора з навчальної роботи, викладач економічних дисциплін вищої категорії, викладач-методист

Дніпровського фахового коледжу технологій та дизайну,

м. Дніпро, Україна

<https://www.dktd.dp.ua/>

petrova-elena@i.ua

**ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В
УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ**

Ключові слова: *освітній менеджмент, критичне мислення, менеджер*

У сучасному світі, де технології швидко змінюються, а компетентність в сфері менеджменту є ключовою для успішної кар'єри, освітянам важливо не лише надавати конкретні знання, але й розвивати аналітичне та критичне мислення. Використання технологій критичного мислення в управлінні закладом освіти стає необхідністю для формування професіоналів, здатних до самостійного аналізу, розв'язання складних управлінських завдань та інноваційного мислення.

Критичне мислення – це здатність думати, аналізувати і розуміти інформацію, порівнювати факти, виголошувати власні незалежні висновки та приймати рішення на основі сумлінної оцінки. Менеджер, який намагається працювати творчо, розуміє проблеми своїх підлеглих, повинен уміти зорієнтувати їх на критичне осмислення будь-якої задачі, своєї ролі в її розв'язанні та власної компетентності [6].

Ідея розвитку критичного мислення зародилася у США, сягає своїм корінням у праці відомого американського психолога ХХ ст. Дж. Дьюї. Дьюї був значною постаттю в філософії прагматизму та засновником функціональної психології, пропагандистом освітнього прогресивізму. Йому належить твердження, що фундаментальна мета сучасної освіти полягає не просто в наданні інформації, а в тому, щоб розвивати критичний спосіб мислення. Освіта орієнтована на майбутнє, яке не може бути наперед визначеним, а отже, першочерговим є розвиток того типу мислення, що дає

змогу адекватно оцінювати нові обставини та формувати стратегію подолання проблем, які можуть виникати [5, с. 4].

Засновник Інституту Критичного мислення Метью Ліпман визначав критичне мислення як кваліфіковане, відповідальне мислення, що виносить правильні судження, тому що засноване на критеріях, виправляє себе та враховує контекст [4, с. 4].

В Україні інтерес до розвитку критичного мислення як освітньої інновації з'явився наприкінці ХХ століття. Так, дослідженням критичного мислення приділяють значну увагу низка українських учених: І. Бондарчук, Т. Воропай, О. Пометун, С. Терно, О. Тягло, Л. Терлецька та інші. Ідея розвитку критичного мислення для української дидактики і методики навчання є достатньо новою [3, с. 3].

Сьогодні очевидно, що критичне мислення означає не негативність суджень або критику, а розумний розгляд різноманітності підходів для винесення обґрунтованих суджень і рішень. Тому, на думку відомого американського психолога Д. Халперн, освіта, розрахована на перспективу, має забезпечити формування у студентів двох основних груп умінь: умінь швидко орієнтуватись у зростаючому потоці інформації та знаходити потрібне і вмінь осмислити та застосувати здобуту інформацію [4, с. 4].

У зв'язку з цим завдання освітнього менеджменту полягає не тільки в тому, щоб упевнитись певний набір інструментів, але і в тому, щоб навчити його навчатися, активувати розумову діяльність, з використанням інтуїтивного, асоціативного і логічного мислення знаходити нові нетипові шляхи вирішення практичних завдань, тобто навчити працювати, навчити співіснувати, навчити жити.

Вивчаючи будь-яке явище, менеджер повинен навчитися розбивати його на прості елементи і вибудовувати логічні послідовності. Це дозволить створювати алгоритми, а значить - правильні програми, що описують певний процес, розбивати ціле на дрібні деталі, описувати кожен елемент і,

зібравши, знову отримати ціле. Тут особливо важлива здатність логічного мислення. Інтуїція, життєвий досвід, логіка дозволяють раціонально комбінувати блоки програм.

Обов'язковою навичкою для менеджера закладу освіти є вміння розрізняти причинно-наслідкові явища. Як казав Аристотель: «Щоб вивчити - треба впорядкувати». Будь-яке явище ми можемо розглядати з урахуванням причинно-наслідкових зв'язків, грамотно використовуючи аналітичний апарат, описати його по блоках, попередньо поставивши логічну послідовність подій і процесів [2, с. 14]. Вирішуючи управлінські задачі засобами критичного мислення, менеджери вчаться аналізувати життєву ситуацію, міркувати, знаходити стратегію рішення, критично оцінювати отриманий результат.

Відомо, що вже понад сто років науковці досліджують процес вирішення завдань людиною. Відомий психолог С.Л. Рубінштейн характеризував розв'язання задач як процес їх переформулювання, в якому безперервно проводиться аналіз умов та вимог задачі через синтетичний акт їхнього співвіднесення [1, с. 48]. Для вирішення будь-яких питань, що постають перед керівником в освітньому процесі, допомогти можуть техніки критичного мислення, які орієнтуються на постановку проблеми та пошук її розв'язку та здійснюються в три етапи: виклик, осмислення та рефлексія.

Вплив критичного мислення на процес менеджменту не може бути переоцінений. Ця ключова навичка допомагає управлінцям проникнути глибше в поставлені задачі, розглянути їх з різних точок зору та зрозуміти їхній справжній сенс, вивчити не лише те, як розв'язувати конкретні задачі, але й чому ці методи працюють та в яких випадках їх слід використовувати. Менеджери навчаються оцінювати різні підходи та вибирати найбільш ефективний. За допомогою критичного мислення можна аналізувати будь-яку інформацію, перевіряти її логічну послідовність та шукати можливі помилки чи недоліки, і як наслідок, будувати більш обґрунтовані розв'язки

та висновки. Використовуючи технологію критичного мислення менеджери навчаються ставити запитання та перевіряти докази, щоб переконатися в правильності твердження або виявити його слабкі місця.

Отже, критичне мислення відіграє ключову роль в ефективному управлінні закладом освіти, сприяє глибокому розумінню процесу менеджменту та розвитку аналітичних навичок, які є необхідними для успіху у світі сучасної освіти.

Список використаних джерел

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2015. 304 с.
2. Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Дж. // Науково-методичний посібник для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Вид-во «Плеяди», 2006. 220 с.
3. Лякішева А. Кейсбук методів і прийомів технології розвитку критичного мислення в Новій українській школі : навч.-метод. посіб. для вчит. поч. класів ЗЗСО та студ. спец. 013 Початкова освіта / Лякішева А., Вітюк В., Кашуб'як І. // 2-ге вид., переробл. і доповн. Луцьк : ФОП Іванюк В. П., 2022. 116 с.
4. Терно С. О. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії / С. О. Терно: [посібник для вчителя]. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. 70 с.
5. Терно С. О. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії) / С. О. Терно : [посібник для вчителя]. — Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. Т. 353. 105 с.
6. Топ-12 прийомів розвитку критичного мислення, адаптованих для використання у школі [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://naurok.com.ua/post/top-12-priyomiv-rozvitku-kritichnogo-mislennya-adaptovanih-dlya-vikoristannya-u-shkoli>

Olena Petrova,

Deputy Director for Academic Affairs, Lecturer in Economic Disciplines of the highest category, teacher-methodologist
of Dnipro Professional College of Technology and Design,
Dnipro, Ukraine

<https://www.dktd.dp.ua/petrova-elena@i.ua>

**THE USE OF CRITICAL THINKING TECHNOLOGIES IN THE
MANAGEMENT OF AN EDUCATIONAL INSTITUTION**

Key words: educational management, critical thinking, manager

СТРАТЕГІЇ КОМУНІКАЦІЇ: ВЛАДА-ШКОЛА-ГРОМАДА

Вакарчук Катерина Олександрівна,
здобувач 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса, Україна
katevakarchuk@gmail.com

ПЕРСПЕКТИВИ ВІРТУАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В КУЛЬТУРІ

Ключові слова: віртуальна комунікація, кіберпростір, кіберкультура, стратегії комунікації, цифрова етика.

З постійним розвитком інформаційних технологій сучасні комунікаційні процеси дедалі більше залежать від засобів цифрового зв'язку. При наявності доступу до мережі створення, передача й отримання інформації в будь-який час і в будь-якому місці не складає проблеми. Для того, щоб завжди бути в контексті сучасного буття людина змушена існувати в 2 вимірах: реальному та віртуальному. Інтернет став невіддільною частиною життя людини, особливо для нових поколінь, яких пристосовують до користування технологіями з дитинства.

Оскільки технології віртуальної реальності постійно вдосконалюються, стає все більше наукових досліджень, пов'язаних з цією темою. Зокрема досліджуються стратегії комунікації – як можна ефективніше підтримувати комунікацію в різних контекстах для покращення співпраці та соціального зв'язку між різними рівнями суспільства.

Ефективна комунікація є важливою вимогою сучасного світу. Вона забезпечує різні процеси в культурі та має великий вплив на них. Вагомою є ефективність роботи та досвід користувачів у таких контекстах, як соціальні

контакти, навчання, співпраця, зустрічі та ігри. Останнім часом, у зв'язку з такими глобальними сучасними викликами як спалах пандемії та російське вторгнення в Україну, потреба у віддаленому спілкуванні різко зростає.

Основними популярними технологіями віддаленого спілкування на сьогодні є системи відеоконференцій, такі як Zoom, Google meet, Skype. Однак ці типи комунікаційних засобів не забезпечують занурювального середовища, як віч-на-віч. Як наслідок, вони не дають користувачам відчуття тілесної, емоційної близькості та досвіду фізичної присутності. Вони також обмежують взаємодію користувачів із навколишнім середовищем та об'єктами, наприклад відвідування музеїв або подорожі, спільне проведення часу [1].

Кіберпростір як віртуальний світ для цифрового або електронного зв'язку, пов'язаний із глобальною інформаційною інфраструктурою, активно досліджується [2]. Ще з кінця ХХ століття вченими розглядаються категорії «кіберкультура», «мережеве суспільство», «комунікаційні стратегії». При цьому досі не існує єдиного визначення цих близьких нам понять, бо як феномени, вони є складними та багатозначними.

Постійне вдосконалення засобів комунікації у віртуальному просторі може мати як позитивні так і негативні наслідки. Такий сучасний винахід як штучний інтелект з моменту свого створення пройшов довгий шлях, але зараз став активно впроваджуватися в повсякденність. Вже існує багато загальнодоступних породжувальних чат-ботів і віртуальних помічників, які при взаємодії з людьми обробляють інформацію та на її основі породжують нову. Їх використовують для полегшення пошуку відповідей на запитання, генерування ідей, написання та аналізу текстів, створення малюнків, відео тощо. Те якою мірою надалі буде контролюватися використання таких технологій, і як це буде впливати на культуру має стати важливим вектором досліджень.

Масове перенесення комунікаційних процесів у цифровий простір зробило нагальною необхідність забезпечення кібербезпеки. Це стосується в першу чергу цифрової етики, тобто «системи принципів нормативного характеру, які регулюють моральну поведінку людей в інформаційному просторі, що розвивається на основі сучасних комп'ютерних технологій та інструментів міжкультурної комунікації. Основною метою цифрової етики є створення гармонійного та людяного середовища для міжособистісної взаємодії в цифровому просторі, яка ґрунтується на універсальних моральних цінностях» [3, с. 887]. Вона стосується етичних проблем, пов'язаних із виробництвом, збором, використанням і розповсюдженням даних, а також питання конфіденційності, які стають все більш актуальними та потребують вивчення і контролю.

Віртуалізація буття матиме неоднозначні перспективи в налагоджуванні комунікації. Завдяки можливості створювати імерсивні віртуальні середовища покращується візуальність та інтерактивність, що може розширити креативний та інтелектуальний потенціал користувачів. Водночас це супроводжується рядом проблем з міжособистісною та внутрішньогруповою комунікацією. Це пов'язано з питаннями ідентичності (автентичність власного аватару), імітацією реального спілкування та переосмисленням культурних практик.

Висновки. Люди дедалі більше опираються на Інтернет і комунікаційні технології для посередництва у спілкуванні як на місцевому, так і на міжнародному рівнях. Серед основних сучасних технологічних трендів неоднозначні перспективи матимуть штучний інтелект, кібербезпека та віртуалізація буття. Вже зараз вони активно трансформують наше життя та особливо комунікацію на всіх рівнях.

Список використаних джерел

1. Wei Xiaoying, Jin Xiaofu, Fan Mingming. Communication in immersive social virtual reality: A systematic review of 10 years' studies. *Proceedings of the Tenth International Symposium of Chinese CHI*. 2022. p. 27-37. URL: <https://doi.org/10.1145/3565698.3565767> (дата звернення: 09.10.2024).

2. Лись Д.А., Григоренко С.М. Взаємозв'язок природи людини та штучних нейронних мереж у кіберпросторі. *Культурологічний альманах*. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова : Видавничий дім «Гельветика», Випуск №1, 2024. С. 198-205 URL: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.1.24> (дата звернення: 10.10.2024).

3. Цапко А., Білецька С., Ковтун А. Цифрова етика та академічна доброчесність: виклики та можливості в епоху інтернету. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 13(27). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-13\(27\)-882-893](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-13(27)-882-893) (дата звернення: 10.10.2024).

4. Науковий керівник: Лись Дар'я Анатоліївна, доктор філософії, старший викладач.

Kateryna Vakarchuk,

Student of the 1st year of the second (master's) level of higher education
Odesa Polytechnic National University,
Odesa, Ukraine

katevakarchuk@gmail.com

PROSPECTS OF VIRTUAL COMMUNICATION IN CULTURE

Key words: virtual communication, cyberspace, cyberculture, communication strategies, digital ethics.

Захорольська Валентина Миколаївна,

старший викладач кафедри освітнього менеджменту,
державної політики та економіки КЗВО «Дніпровська академія
неперервної освіти» Дніпровської обласної ради»
м.Дніпро, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-8121-3654>

zakhorolskayav@gmail.com

КОМУНІКАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ШКІЛ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: комунікаційна стратегія, цільова аудиторія, канали комунікації

Успішні стратегії комунікації в кризових ситуаціях узгоджують технології та дані з людьми, які потребують інформації на всіх етапах циклу управління надзвичайними ситуаціями. Системи адміністрування містять важливі контактні дані (номери телефонів, адреси електронної пошти тощо), однак це лише частина інформації, необхідної для зв'язку із зацікавленими сторонами під час війни. Координатори комунікацій повинні знати, хто є в будівлі, а хто ні – інформація, яку зазвичай можна знайти в програмах

відвідуваності та журналах відвідувачів. Автоматизовані системи відвідування та керування відвідувачами, інтегровані з SIS та адміністративним програмним забезпеченням надають дані в режимі реального часу для ефективної комунікації у кризових ситуаціях.

До шкільної спільноти входять люди всередині школи – адміністратори, викладачі, співробітники та учні і ті, хто за її межами – батьки, служби першої допомоги, місцеві чиновники та громадськість.

Традиційні способи спілкування з батьками та громадою, такі як надсилання повідомлень додому учням або розсилка інформаційних бюлетенів мешканцям району, корисні для інформування громади про нові протоколи та процедури на випадок надзвичайної ситуації, але вони менш ефективні, коли ситуація термінова. В оновлених планах комунікації слід передбачати автоматизований обмін повідомленнями по телефону та електронною поштою, SMS-повідомлення та публікації в соціальних мережах як додаткові способи зв'язку з батьками та іншими членами спільноти, які потребують негайної інформації. Мобільні телефони та обмін миттєвими повідомленнями розширюють можливості для інформування адміністраторів, викладачів і персоналу під час кризи.

Усі внутрішні комунікації мають бути узгоджені на районному рівні, а обов'язки покладені на окремі школи. Зовнішній зв'язок може надходити безпосередньо з районних центральних офісів, при цьому сповіщення служб швидкого реагування автоматизовані настільки, наскільки це дозволяють можливості місцевих правоохоронних органів та екстрених служб. Завдяки співробітникам, яким доручено координувати кризові комунікації, можна отримати доступ до шкільних систем через адміністративний центр, щоб забезпечити належне виконання процедур і оперативне інформування всіх зацікавлених сторін про надзвичайні ситуації.

Під час війни обов'язки шкільного керівника можуть полягати в тому, щоб надати пріоритет комунікації з тими, хто приймає рішення в школі і

особами, які першими реагують. Повідомлення решти шкільної спільноти часто вважається другорядним. Проте в епоху гіперзв'язку, коли більшість школярів мають мобільний телефон, це може викликати плутанину та паніку. Стратегії комунікацій у кризових ситуаціях мають прагнути до комплексних комунікаційних систем, які охоплюватимуть усі зацікавлені сторони, внутрішні та зовнішні і першими нададуть інформацію для забезпечення точності. Оновлені ІТ-системи можуть оптимізувати всі операції районного масштабу та покращити комунікаційні можливості не лише під час війни, але й протягом звичайного навчального року.

Урядова комунікаційна стратегія – це скоординований план, спрямований на інформування, залучення та вплив на громадськість. Ефективна комунікація має вирішальне значення для прозорості, громадської довіри та успішної реалізації політики. Оцінка прикладів успішної комунікаційної стратегії уряду може допомогти адміністраціям розробити ефективний підхід до комунікації.

Урядова комунікаційна стратегія повинна містити такі компоненти:

- Чіткі цілі. Комунікаційна стратегія повинна мати чітко визначені цілі та враховувати бажаний коротко- та довгостроковий вплив. Чіткість мети політики, будь то інформування, переконання, залучення чи управління кризою є важливою для ефективної комунікації.

- Визначення цільової аудиторії. Точне розуміння та сегментація цільової аудиторії допомагає створити правильні повідомлення для кожної групи. Сегментація аудиторії має ґрунтуватися на демографії, інтересах, поведінці та потребах.

- Обрання каналів комунікації. Газети, телебачення та прес-релізи сприяють ширшому охопленню, тоді як соціальні медіа, веб-сайти, електронна пошта та онлайн-форуми допомагають у цілеспрямованому та інтерактивному спілкуванні. Інтегрований підхід забезпечує узгодженість усіх обраних каналів для максимального ефекту. Наприклад,

багатоканальний зв'язок допомагає урядам покращити спілкування з громадянами.

- Створення чітких та лаконічних повідомлень. Традиційна одностороння модель комунікації тепер поступається місцем більш активному та привабливому стилю спілкування. Основне повідомлення має бути чітким і лаконічним, воно має відповідати цілям комунікації.

- Визначення часу і частоти. Вибір оптимального часу та частоти для обміну повідомленнями допомагає владі ефективно спілкуватися. Поведінка аудиторії та характер інформації визначають стратегічний час.

Список використаних джерел

1. Освіта в умовах війни: реалії, виклики та шляхи подолання: матеріали II Форуму академічної спільноти (20–24 червня 2022 року, м. Дніпро; Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури») / Упоряд. М. В. Савицький, І. П. Мамчич. Дніпро: ДВНЗ «ПДАБА», 2022. 152 с.

2. Про організацію освітнього процесу в початковій школі в умовах воєнного часу : лист Міністерства освіти і науки України від 29.03.2022 № 1/3725-22. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizaciyu-osvitnogo-procesu-vpochatkovij-shkoli-v-umovah-voyennogo-chasu>.

Valentyna Zakhorska,

Senior Lecturer, department of educational management, state policy and economics of communal institution of higher education «Dnipro academy of continuing education» of Dnipropetrovsk regional council»

Dnipro, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-8121-3654>

zakhorskayav@gmail.com

COMMUNICATION STRATEGY OF SCHOOLS IN TIMES OF WAR

Keywords: *communication strategy, target audience, communication channels*

Нагорнюк Ольга Анатоліївна,
методист кафедри філософії освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
завідувачка відділу соціокультурної діяльності
Одеської обласної універсальної наукової бібліотеки
імені М.С. Грушевського
м. Одеса, Україна

ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ У ВІЛЬНИЙ ВІД НАВЧАННЯ ЧАС ЗАСОБАМИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ключові слова: вільний час, позанавчальна діяльність, соціокультурна діяльність, читання, бібліотека.

Вільний від навчання час привертає сьогодні все більшу увагу педагогів, психологів, соціологів тому, що саме тут відбувається активний контакт людини із навколишнім світом, акумулюється її життєвий досвід. Водночас аналіз наукової літератури свідчить, що існує вкрай мало досліджень, де б розкривали цілісні характеристики процесу формування життєвих цінностей молоді у позанавчальній діяльності. Насправді час, який займає у молоді людини позанавчальна діяльність, є важливим потенційним резервом в аспекті розв'язання проблеми їх життєвого самовизначення. Тому актуальним та своєчасним є вивчення використання можливостей вільного від шкільних занять часу для формування соціокультурних цінностей дітей та молоді.

Проблема заповнення вільного часу шкільної молоді засобами соціокультурної діяльності є предметом вивчення науковців-педагогів, культурологів, філософів, представників бібліотечної спільноти. Серед авторів слід назвати О. Матвійчук, Ю. Новальську, Т. Спіріну, Г. Хоружого, також змістовну практичну інформацію містять електронні ресурси провідних бібліотечних установ.

Слід підкреслити, що поряд з поняттям «позашкільний час» використовується термін «культурне дозвілля». Дозвілля розглядається не

лише як «чистий» відпочинок, а й має виховний та пізнавальний характер «Виховний та пізнавальний характер культурного дозвілля має важливе значення в сучасному навчальному процесі, передусім при організації дитячого та юнацького дозвілля», – зазначає Г. Хоружий [1, с.35]. Ю. Новальська пропонує таке його визначення: «культурно-дозвіллева діяльність дітей – вільний від навчання та виконання своїх обов'язків час, який заповнюється змістовним дозвіллям, з метою інтелектуального, духовного розвитку та творчого зростання» [2, с.35].

Зміст же соціокультурної діяльності на думку Т. Спіріної полягає в організації «такого виду життєдіяльності у вільний час, що є сферою творчого вдосконалення людини, розвитку її інтелектуальних, духовних сил і виступає необхідною передумовою культурного прогресу суспільства в цілому» [3, с.4-5].

На реалізацію цих завдань спрямовані законодавчі акти: Закон України «Про освіту» [4], Національна доктрина розвитку освіти України [5], Концепція розвитку громадянської освіти в Україні [6], Концепція Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року [7]. Основне спрямування нормативних документів – це успішна самореалізація молодої людини можлива лише за наявності її особистої системи цінностей, котра має бути адекватною сучасному суспільству.

Соціокультурну діяльність можна визначити як діяльність, результатом якої є не лише взаємостосунки між людьми, а й створення норм та цінностей, які складають культуру, як якісно новий рівень використання людиною своїх здібностей і здатностей, що виявляються у створенні й споживанні культурних цінностей та спрямовуються на особистий розвиток людини.

Метою соціокультурної діяльності є реалізація сукупності наукових, художніх, науково-популярних, естетичних та інших занять, в яких найбільш

активно сконцентровано й ефективно здійснюється формування ціннісних орієнтацій молоді. При здійсненні заходів необхідно враховувати, що сучасна молода людина – це людина з новим способом мислення, новою уявою та ціннісною свідомістю, іншим рівнем духовних потреб, цілей життєдіяльності. Саме на таких людей спрямоване соціокультурне середовище. Соціокультурна діяльність також має гуманістичний, культурологічний та розвивальний характер, тому що вона ґрунтується на культурних аспектах. Одна з дослідниць соціокультурної роботи О. Матвійчук виділяє такі загальні функції цієї діяльності: інформаційно-просвітницька, пізнавальна, культурно-виховна, комунікативно-організаційна, розважальна, естетична, творча, релаксаційна [8, с. 156].

Отже, заповнення вільного від навчання часу змістовним дозвіллям для сучасної дитини, яка зростає в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та мультимедійних засобів комунікації, набуває важливого значення й потребує комунікації школи з іншими закладами громади.

В громаді локації позанавчального спілкування дітей та молоді обираються як відкриті для спостереження та контролю дорослих, так і приховані від зовнішнього споглядання, ізольовані від контролю вихователів. Тому важливим стає створення такого середовища в установах та організаціях державного чи комунального підпорядкування.

Такими установами в громадах є бібліотеки – як простори, що відкриті для спілкування, зустрічей, обговорень, дискусій і т.п. Не є таємницею, що в суспільстві спостерігається тенденція зниження інтересу дітей до бібліотеки, друкованої книги, систематичного читання, що призводить до порушення гармонійного розвитку особистості, зниження освітнього, загальнокультурного рівня майбутніх громадян України.

Саме тому дитячі бібліотеки вдосконалюють дозвілєву функцію, шукають нові форми роботи з дітьми. Завдання бібліотек згідно з новою концепцією розвитку – стати відкритим простором для освіти, спілкування і

дозвілля, щоб кожний користувач відчув себе учасником живого творчого процесу. А стратегічним завданням бібліотеки стає створення комфортних умов для читачів, атмосфери неформального спілкування шляхом значного зниження рівня офіційності та збільшення ступеня довіри у взаємовідносинах.

В нашому випадку зосередимося на можливостях бібліотеки організувати дозвілля в позанавчальний час. Сьогодні бібліотека як культурно-освітній простір пропонує своїм відвідувачам:

- можливість користування відкритим простором;
- організацію різноманітних заходів як за участю молоді, так і ініційованих безпосередньо ними;
- проведення літературних вечорів (поетичні читання, обговорення книг, заняття літературних гуртків);
- виставки нових надходжень літератури, огляд літературних праць письменників і поетів, які вивчаються в межах шкільної програми;
- курси комп'ютерної грамотності для відвідувачів (такі заняття для людей поважного віку можуть проводити старшокласники);
- зустрічі з цікавими людьми (лідери громади, громадські активісти, представники ГО);
- виступи молодіжних музичних колективів та ін.

Такі форми роботи як години спілкування, години роздумів, конкурси, бесіди-діалоги, вечори-зустрічі, інтелектуальні ігри, пресдіалоги й інші допомагають бібліотекам налагодити ефективне спілкування з різними категоріями користувачів, створити в бібліотеці комфортне інформаційно-комунікаційно-дозвілльє середовище.

Про організації соціокультурних заходів враховується, що в умовах становлення нового ринку праці змінюються педагогічні орієнтири й важливості набуває виховання відповідальної, ініціативної, творчої особистості, яка спроможна реалізувати власні життєві цінності.

Наприклад, в багатьох бібліотеках створені й працюють гуртки «Орієнтир», робота яких націлена на ознайомлення підлітків з багатограним світом професій. На зустрічі запрошувалися фахівці з різних галузей, діти цікавилися перевагами та недоліками конкретної професії, отримували інформацію про навчання за спеціальністю. Відбувалися також зустрічі з психологом, художником, вчителем, лікарем.

Кращі практики дозвілля дітей пропонує Національна бібліотека України для дітей, в якій діє 14 об'єднань за інтересами: літературна вітальня «Дивослово», історико-краєзнавчий клуб «Кияночка», народно-етнографічна театральна студія «Мандри», театральна студія «Мрія», гуртки декоративно-прикладного мистецтва «Весела майстерня» та «Бісерні фантазії», ляльковий театр «Барвіночок», науково-пізнавальний гурток «Всезнайко», профорієнтаційний гурток «Орієнтир», літературно-журналістський гурток «Майстри слова», гурток «Лінгвіст», кінолекторій «Кіноман», вокальний гурток «Перлинка». Різноманітність гуртків та об'єднань свідчить, що кожна дитина може за своїми уподобаннями, нахилами обрати гурток й змістовно, цікаво проводити свій вільний час.

Львівська обласна бібліотека для дітей залучає дітей до літературного театру «Маска». Головна мета літературного театру – популяризація кращих зразків світової художньої літератури; виховання естетичних, художніх смаків, любові до художнього слова; посилення впливу бібліотеки на естетичний розвиток дитини; надання теоретичних і практичних знань з акторської майстерності, сценічного руху та сценічної мови. Програма реалізації проєкту передбачає цілий комплекс практичних і теоретичних занять, зустрічей з акторами, режисерами та інсценізацію літературних творів, яка є чудовою нагодою «оживити книгу» викликати у дітей щирі реакції (радість, переживання) і, звичайно, бажання прочитати книгу. Практика підтверджує – літературний театр дає змогу формувати у читачів

художній смак і цілеспрямовано та комплексно розвивати їхні творчі здібності.

Централізована міська бібліотечна система для дітей міста Одеси розпочала цикл занять-знайомств «Лідер живе в кожному з нас», який з дітьми молодшого шкільного віку проводить депутат місцевої ради. Під час навчального циклу учасники розповідають про себе за допомогою настільної гри, обговорюють питання про лідера, хто такий лідер, якими якостями повинен володіти, наводять позитивні й негативні приклади лідерів з історії.

Творчий гурток «Чудо-ручки, чудо-штучки» з теми «Фантазії яскравої осені» працює в одному з філіалів системи, на якому діти вчаться створювати аплікації та різноманітні візерунки з паперу, пластику, тканини. Гарною практикою є проведення майстер-класів до Дня вчителя, на якому діти виготовляють вітальні листівки в техніці паперопластики для своїх улюблених педагогів. Музичний клуб «Домісольки», що працює в дитячій бібліотеці для маленьких відвідувачів, пропонує ознайомлення з біографіями композиторів, виконавців, історії музичних інструментів, виконання вокальних та музичних творів.

Для налагодження комунікації між навчальним закладом і бібліотекою доцільно попередньо поспілкуватися з бібліотекарем, дізнатися про наявність необхідних ресурсів для проведення спільного заходу (книг письменників чи істориків, яким буде присвячений захід, інших матеріалів на тему, що досліджується), визначитися з місцем проведення (школа чи приміщення книгозбірні).

У випадку, якщо потрібна література відсутня в бібліотеці, можна звернутися до пошуку необхідних джерел і інтернеті. Сьогодні, в наш швидкоплинний час, більшість письменників і поетів не чекають виходу своєї книжки з друку, тому, що це довший і витратніший процес, ніж можливість опублікувати власні твори на своїх сторінках в соцмережах. Тож, наприклад, найновіші та найактуальніші поезії чи прозові твори авторів

з'являються спочатку на їх сторінках у фейсбуці чи інстаграмі, а згодом з них формуються друковані варіанти.

Таким чином, активне спрямування зусиль громадськості на вивчення різноманітних виховних впливів на молодь у сфері вільного від навчання часу, залучення молоді до соціокультурної діяльності, нейтралізація негативного впливу сьогоденних суперечностей, створення ситуацій, коли особистий розвиток індивіда буде виступати регулятором поведінки й вияву кращих якостей молоді людини сприятиме вихованню вільної, освіченої особистості.

Список використаних джерел

1. Хоружий Г. Педагогіка вільного часу: соціально-філософський аналіз. Освітологія. №6, 2017. С.31-37.
2. Спіріна Т. Соціокультурна діяльність, як засіб формування життєвих цінностей молоді у вільний від навчання час. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36013/1/T_SPIRINA_PPPSS_KSP&KO_IPS_P.pdf
3. Новальська Ю. Соціально-комунікативна функція бібліотек для дітей як культурно-дозвіллевих центрів. *Наукові праці Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського*. Вип. 32. Київ, 2011. С.110-117.
4. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2145-19>
5. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/347/2002>
6. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України в ред. від 8 жовтня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text>
7. Концепція Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-2024-%D1%80#Text>.
8. Матвійчук О. Бібліотека як соціокультурний інститут: освітньо-виховна місія. *Вісник Національного авіаційного університету*. Сер. : Філософія. Культурологія. 2010. № 2. С. 155-160.

Olga Nagornuk,

Methodist Department of Philosophy of Education

KZVO «Odesa Academy of Continuing Education of the Odesa Regional Council», head of the department of socio-cultural activities of the Odesa Regional Universal Scientific Library named after M.S. Hrushevskyi
Odesa, Ukraine

**FORMATION OF LIFE VALUES OF SCHOOL YOUTH IN TIME FREE FROM
STUDY THROUGH SOCIO-CULTURAL ACTIVITIES**

Keywords: *free time, extracurricular activities, socio-cultural activities, reading, library.*

РОЗВИТОК ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ: КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД

Безена Іван Михайлович,

кандидат філософських наук, доцент,
завідувач кафедри соціально-гуманітарної освіти,
Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної
освіти» Дніпропетровської обласної ради,
м. Дніпро, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-7169-2038>, ivarbezen3@gmail.com

Ващенко Марина Іванівна,

старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти,
Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної
освіти» Дніпропетровської обласної ради,
м. Дніпро, Україна,

<https://orcid.org/0009-0003-3530-5736/print>

ОСВІТНІ ПРОЄКТИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Заклад освіти і його освітнє середовище постають базовим простором для формування читацьких вмінь та навичок (компетенцій), які складають глибоку читацьку діяльність. В активному її процесі відбувається формування читацької самостійності й літературних та навчальних смаків. Не заперечно, що читацькі компетенції пов'язані з індивідуальною технікою читання, яка в результаті відображає рівень сформованості особистості та її стратегії освітнього розвитку. Наші результати показали позитивні та негативні процеси, які відбуваються в окресленому напрямку.

Ключові слова: *проектний підхід, читання, розуміння, стратегічні перспективи, школа, бібліотека.*

В умовах розвитку інформаційного суспільства значно означилися тенденції із зниження інтересу дітей та молоді до книги і її вдумливого читання, що негативно позначається на змісті та якості середньої освіти й

якісних показниках виховання і освіченості підростаючого покоління. Проходять змістові трансформації в базових навчальних дисциплінах інваріативної складової навчальних планів середньої освіти – української та зарубіжної літератури, історії України, Всесвітньої історії тощо.

Відповідно навчальна та художня література має виступати могутнім засобом навчання й виховання особистості сучасної особистості. В окресленому контексті підвищується роль особистої творчої діяльності здобувачів освіти через глибокі індивідуальні процеси навчального творення на уроках, бачення себе і оточуючого світу. Адже тільки тоді досягається емоційне піднесення і підсилюються змістовні зв'язки індивідуального досвіду дитини із художнім твором, його героями або змістовими лініями подій і постатей історичного минулого.

Наше дослідження проведено в рамках НДР за темою: «Особистість в освітньому середовищі сучасного суспільства»/ "Personality in the Educational Environment of Modern Society", яка зареєстрована в ДНУ «УкрЕНТЕІ» реєстраційний номер 0123U104510 від 07.11.2023 р.. Мета дослідження: полягає в аналізі взаємозв'язку між індивідуальною гармонійною особистістю та сучасним формаційним розвитком середньої освіти у рамках сучасного суспільства.

Зважаючи на вище окреслене, особливо важливим педагогічним завданням постає проблема вмілого долучення здобувачів освіти у світ навчального тексту з описом подій або історичних процесів, літературних витворів словесного мистецтва, долучення дітей до високого світу загальнолюдських морально-етичних цінностей та емоційно-чуттєвого контексту через приклади індивідуальної поведінки, переживань та життєвих поступів літературних або історичних персоналій.

Найвагомішим за змістом і найтяжчим за індивідуальними зусиллями є процес мотиваційного стимулювання власної волі до організації самостійного читання, яке сприяє розвитку загального мислення й

виховання дітей засобами художньої або навчальної літератури. Як базовий фактор стає читацька самостійність, для якої характерними є наявність у дитини індивідуальних мотивів, що спонукають її звертатись до навчальних або художніх книг, а також стати індивідуальною сумою знань, умінь і навичок. На нашу думку, вони дозволяють їй реалізуватися, розвинути індивідуальні чіткі мотиви до затрати психолого-емоційних зусиль, часу у відповідності із індивідуальними значущими інтересами та потребами. Ми розуміємо, що через самостійне читання виявляються індивідуальні смаки читача та спонукаються творчі обдарування до їх розкриття. Окрім того відбуваються індивідуальні процеси, які спрямованість, зацікавленість особистості, її внутрішній світ до всебічного розвитку індивідуальності й розвиненої і освіченої особистості.

Сучасні наукові дослідження показують, що базові основи читацьких навичок особистості відбуваються досить активно саме в початковій школі, але в подальшому процесі навчання вони мають поглиблюватись і розвиватись до нових освітніх потреб розвитку людини. Про що відмічають О. Савченко, А. Ситченко, С. Гончаренко, А. Ємець, Л. Іванова, які виокремлюють наступні розвивальні особистісні чинники: по-перше, відбувається індивідуальне розкодування прочитаного тексту; по-друге, проходить процес індивідуального розуміння прочитаного; по-третє, відбувається усвідомлення значимості навчальної або художньої книги для юного читача; по-четверте, посилюється індивідуальна необхідність свідомо самостійно вибирати і читати з розумінням книги, переносити прочитане в реальний світ життя або особистісний досвід діяльності [3; 4; 7; 8, 9]. Особлива місія в окреслених процесах відноситься до системної уваги й спільного поступу від батьків та педагогічних працівників. Надалі, у базовій школі, мають відбуватися індивідуальні читацькі процеси, але наші дослідження відмічають певні освітні проблеми у окресленому контексті та визначають – позитивні або негативні явища. Тому в окресленому полі ми

здійснюємо творчий і креативний пошук нових освітніх проєктів у підвищенні якісних показників у сторону позитиву.

З метою долучення здобувачів середньої освіти до систематичного процесу читання в Дніпровській академії неперервної освіти, окрім традиційних заходів, започатковано ряд освітніх проєктів, які проводяться в останні роки, про які ми вже ділились із шановною освітянською громадою: 1). «Пригоди маленького метелика» (за художнім твором Еліни Заржицької, члена НСПУ), в реалізації прийняли участь здобувачі середньої освіти 5-7 класів (малювання, тестування, редагування, озвучення тексту, переклади тексту на іноземні мови, режисура, монтаж тощо); 2). Міжнародний конкурс малюнку на цікаві прочитані книги спільно з Українською освітньою організацією (Республіка Словенія) (найкращі роботи було номіновано відзнаками і подарунками) презентация результатів пройшла в столиці Словенії – Любляна за участю меценатів та партнерів Національної спілки письменників Словенії; 3) міжнародний інклюзивний освітній проєкт «Апостоли свободи» реалізований Українською організацією в Угорщині (автор ідеї та співорганізатор Уляна Княгинецька (Угорщина) та працівниками нашої академії, здійснено добір та підготовка макету творів національних поетів Тараса Шевченка та Шандора Петефі, видруковано текст у двох томах та шрифтом Брайля, видання розповсюджено в спеціальні заклади освіти Дніпропетровщини та інших регіонів; 3). реалізовано авторський, освітній та інклюзивний проєкт доцента кафедри соціально-гуманітарної освіти, члена НСПУ - Олени Федіної на тему: «З денця до серця», який профінансовано Дніпропетровською обласною радою; 4). традиційно проводиться регіональний освітній проєкт «Собори наших душ», який проводиться щорічно за підтримки Дніпропетровської обласної ради, у підсумковому виданні розміщуються творчі доробки й надбання дітей Дніпропетровщини; 5). в рамках Всеукраїнського конкурсу дитячої творчості номінація «Література» проводяться відбір кращих робіт здобувачів освіти

регіону, які стають достойними учасниками загальнонаціонального конкурсу; 6).проводяться екранізації різних видів творів, один із них усні спогади малолітньої дівчинки про тяжкі події Голодомору в Україні (1932/1933 рр.) (створено за участю дітей і дорослих художньо-документальний фільм за назвою «Червоне намисто»), в якому показано її переживання тяжкими днями голоду та події в родині й селі, які проходили на території колишнього Царичанського району, що на Дніпропетровщині та інші великі і малі проекти, які створюють передумови для зацікавлення до читання художньої та навчальної літератури [1; 2]. Таким чином, виходячи з окреслених концептів сталого національного розвитку людини постає ключове завдання: завжди бути на вістрі педагогічної інноваційної роботи з дитиною, підтримувати й розвивати загальнолюдські чинники для активного індивідуального розвитку, послідовно й системно прищепляти глибоку любов до активного читання через методики формування розвиваючої і постійно-активної звички, яка може сприяти повноцінній самореалізації особистості в дорослому житті. Адже активне читання з розумінням навчальних і художніх текстів передбачених навчальної програмою курсу середньої освіти буде додатковим життєвим ресурсом в успіхах інтелектуальної особистості. В той же час, ми відмічаємо певні негативні тенденції в освітньому середовищі щодо втрати індивідуального інтересу до читання та розуміння прочитаного, навичок висловлювати власні думки з описаних ситуацій життя.

Узагальнюючи результати нашого дослідження відмічаємо, що створення сприятливих умов освітньо-читацького розвитку й самореалізації кожної особистості – потребує використання нових й сучасних форм і творчих резервів педагогічних технологій не тільки початкової ланки, а і базової та профільної школи. Особливої актуальності набуває проблема розвитку читацької самостійності здобувачів освіти, сформованість навичок

самостійної роботи з книжкою є однією з ключових передумов інтелектуального й духовного розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Безена І., Заржицька Е., Ващенко М. Українськомовний простір, «казкотерапія» та культура читання дитини: стан та перспективи. Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українська мова як чинник національної державності». 18. 11. 2022 р. Чернігів. 325 с.
2. Безена І.М., Заржицька Е.І., Ващенко М.І., Гірліна Н.Ю.«Казкотерапія» та культура читання як фактори розвитку дитини. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні стратегії, цінності й пріоритети дошкільної та початкової освіти». 24. 11. 2021 р. Дніпро, 2021. С.128-133.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник/ С.У. Гончаренко. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
4. Ємець А.А. Як навчити дитину розуміти і любити літературу: Коло читання молодших школярів. Київ. «Шкільний світ», 2011. 112 с.
5. Іванова Л. І. Формування читацької самостійності молодших школярів у системі позакласного читання. Рівне : Видавничий центр РДГУ, 2008. 108 с.
6. Лисенкова, В. В. Філософізація та елементи казкотерапії. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки», 2021, (62), 81-85. <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2020-62-11>. URL: <https://periodicals.karazin.ua/thcphs/article/view/17021>
7. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах: посібник для вчителя. Київ. «Освіта», 2007. 334 с.
8. Савченко О. Етапи опрацювання художніх творів на уроках читання. *Початкова школа*. 2005. № 9. С. 22-27.
9. Ситченко А. Формувати читацьку компетентність: про науково-педагогічні засади цієї роботи. *Всесвітня література в середньому навчальному закладі України*. 2007. № 10. С. 49-53.

Ivan Bezena,

PhD in Philosophy, Associate Professor, Head of the Department of Social and Humanitarian Education, of Communal Institution of Higher Education "Dnipro Academy of Continuing Education" of Dnipropetrovsk Regional Council", s.Dnipro, Ukraine,
 , <https://orcid.org/0000-0002-7169-2038> , ivarbezen3@gmail.com

Maryna Vashchenko,

Senior Lecturer at the Department of Social and Humanitarian Education, of Communal Institution of Higher Education "Dnipro Academy of Continuing Education" of Dnipropetrovsk Regional Council", s.Dnipro, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0003-3530-5736/print>

EDUCATIONAL PROJECTS AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF READING COMPETENCE OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS

The educational institution and its educational environment are the basic space for the development of reading skills and competencies that make up in-depth reading activity. In its active process, reading independence, literary and educational tastes are formed. It is undeniable that reading competencies are related to individual reading technique, which ultimately reflects the level of personality formation and its educational development strategy. Our results have shown positive and negative processes occurring in this direction.

Keywords: *project approach, reading, understanding, strategic perspectives, school, library.*

Жумаєва Тетяна Іванівна,

викладач філологічних дисциплін
Тилігульський аграрний фаховий коледж
Одеська область, Україна
knish-o@ukr.net

Зарічна Лілія Іванівна,

викладач іноземної мови
Тилігульський аграрний фаховий коледж
Одеська область, Україна
zarichna1990@ukr.net

РОЗВИТОК ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: *читацька компетентність, комунікативний підхід, здобувач освіти, розвиток, література, взаємодія.*

Стратегічним загальнодержавним завданням сучасної української освіти нового тисячоліття є створення оптимальних умов для особистісного зростання та творчого самовираження кожної особистості, формування нового покоління, здатного навчатися протягом життя, оберігати та примножувати цінності національної культури. На жаль, в нинішній час читання, як засіб отримання інформації та необхідна умова інтелектуального розвитку, поступово втрачає свою актуальність, поступаючись телебаченню та електронним комунікаціям.

Сучасний освітній процес спрямований на виховання фахового молодшого бакалавра, як суб'єкта власної культури і життєтворчості.

Коледж, викладач, класний керівник мають сприяти духовному розвитку та саморозвитку особистості; навчити вихованців творити себе і своє життя. Читання має сприяти не лише розширенню та поглибленню знань студентів, розвитку їх пізнавальної активності, а й формуванню в них певних якостей особистості, що впливають на успішне оволодіння знаннями.

Відомо, що підтримка читання – це стратегічно важливий елемент культури, інструмент підвищення інтелектуального потенціалу нації, творчого розвитку особистостей та соціальної активності українського суспільства. В.О. Сухомлинський писав: «Основною з істин моєї педагогічної віри є безмежна віра у виховну силу книги. Книга – це потужна зброя, без неї я був би німим або недорікуватим; я не міг би сказати юному серцю й сотої частки того, що йому треба сказати і що я говорю. Розумна натхненна книга нерідко вирішує долю людини» [4, с.171]

Однією з компонент, що інтегрує в собі читацька компетентність є комунікативний підхід – мовленнєвий розвиток, який визначається зв'язністю, змістовністю та образністю мовлення, влучністю і доречністю використання мовних засобів у створенні художнього образу, вживання тропів та інтонаційних засобів виразності з метою передачі власних думок, почуттів; сформованість умінь, необхідних для повноцінного спілкування із художнім твором, здатністю вести бесіду про прочитане, створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого), робити висновки, формувати власну думку щодо прочитаного; відповідати на запитання за змістом прочитаного, уміти обґрунтовувати свою відповідь.

Інтеграція читацької діяльності в освітній процес може допомогти зв'язати читання з іншими аспектами навчання:

Інтердисциплінарний підхід: включення літератури в різні навчальні дисципліни дозволяє студентам бачити зв'язок між читанням і їхньою спеціалізацією. Проведення позакласних заходів з історії включають читання уривків з наукової, художньої літератури, декламування віршів – до

Дня Збройних Сил України проводився захід «Поезія – це зброя, що надихає тих, хто тримає зброю справжню».

Тематичні семінари і лекції: сприяють поглибленому вивченню теми і розвитку навичок аналітичного мислення. В коледжі до Дня поезії проводиться бінарне семінарське заняття з української літератури та англійської мови, де читаються твори українських та англійських поетів нашої доби.

Проектні роботи: підвищують рівень самостійності та практичні навички студентів. Так, до теми Література рідного краю розроблялися проекти: на тему «Мое село – моя маленька батьківщина», «Excursion to the Kuris castle», - де студенти описували історію свого рідного села та відшукувалися відомості про видатні особистості, які там жили; «Мій рідний край» - проектно-пошукова робота з вивчення історії заселення півдня України вздовж узбережжя Тилігульського лиману. Особливе місце зайняло створення буктрейлера – короткого відеоролика за мотивами книги, мета якого яскраво й образно розповісти про книгу, зацікавити, заінтригувати читача, спонукати до читання.

В рамках гурткової роботи з української літератури та англійської мови до Дня народження Т.Г. Шевченка розроблявся проєкт «Жіночі долі в творчості Т.Г. Шевченка», а також декламувалися вірші поета англійською мовою.

В рамках позааудиторної виховної роботи були розроблені проекти із серії «Звичаї та обряди українського народу»: До Дня вишиванки проекти: «Вишиванка – перлина спадщини українського народу» та «Одягни вишиванку, Україно моя!», де зібрано матеріал про історію української вишивки та вишиванки, її значення і призначення в різні моменти; в другому проєкті були зібрані вірші про вишиванку, які й декламувалися. Проєкт «Українські вечорниці» мав на меті зібрати відомості про дозвілля української молоді в колишні часи і за зібраними матеріалами був

проведений театралізований захід. Ще один проєкт - «Дивна річ є в хаті - піч» передбачав зібрати відомості про українську піч, особливості її побудови, значення в побуті та житті селянина, міфічні особливості, які приписувалися печі.

З метою патріотичного виховання студентської молоді розроблено проєкт і проведено захід «З Україною в серці», де були зібрані і декламувалися вірші про Україну, її велич і чарівність, неповторність ландшафтів і краєвидів. До Дня незалежності України розроблявся проєкт «Україна в серці моєму», за матеріалами якого проведений захід під гаслом «Вижили в 1933 р., вистояли в 2014 р. – переможемо завтра».

ВИСНОВОК Читацьку компетентність можна вважати результатом компетентнісного навчання, тому доцільно визначити її місце в загальній психолого-педагогічній системі людських компетентностей. Доведено, що заняття з мови і літератури є тим дієвим та ефективним чинником впливу на заохочення здобувачів освіти до постійного зацікавленого читання, виховує інтерес до рідної мови, прагнення якомога краще оволодіти навичками самостійної читацької діяльності. Підтримка читання – це стратегічно важливий елемент культури, інструмент підвищення інтелектуального потенціалу нації, творчого розвитку особистості та соціальної активності українського суспільства.

Список використаних джерел.

1. Сухомлинський В.О. проблеми всебічно розвиненої особистості. Духовний світ школяра/В.О. Сухомлинський//Вибрані твори: у 5 т./-К.:Рад. Школа, 1976. - Т1. -651с.
2. Фасоля Анатолій. Читацька компетентність: що формуємо, що і як перевіряємо й оцінюємо / А. Фасоля // Дивослово. – 2017. – № 9. – С. 8-15.
3. Яценко Т. О. Формувати компетентнісного читача / Т. О. Яценко // Українська мова і літ. в школі – 2008. – № 6. – С. 25 – 28.

Tetyana Zhumaeva,

Teacher of philological disciplines, Tyligul Agrarian Vocational College
Odesa region, Ukraine

knish-o@ukr.net

Liliy Zarichna,

Foreign language teacher, Tyligul Agrarian Vocational College

Odesa region, Ukraine
zarichna1990@ukr.net

DEVELOPMENT OF READING COMPETENCE IN PROFESSIONAL HIGHER EDUCATION STUDENTS

Keywords: *reading competence, communicative approach, education seeker, development, literature, cooperation.*

Максімов Євген Леонідович,

вчитель англійської мови, вищої категорії, старший вчитель,
 КЗЗСО «Лицей №17 Хмельницької міської ради»
 м. Хмельницький, Україна
melukr@gmail.com

РОЗВИТОК ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЛІЦЕЮ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД

Ключові слова: *компетентнісний підхід, компетентнісно орієнтована методика, читацька компетентність, розвиток особистості, мовні досягнення, мовна компетенція*

Розвиток читацької компетентності здобувачів освіти ліцею в контексті Нової української школи (НУШ) є важливим аспектом сучасної освіти, особливо в рамках комунікативного підходу.

Метою освіти Закон визначає «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства...[3]». Відповідно основним орієнтиром освітнього процесу є особистість, здатна саморозвиватися.

Особистісна парадигма передбачає організацію освіти, зосереджену переважно на особистості учня, його самобутності, унікальності, неповторності, суб'єктивності. Здобувши шкільну освіту, кожен випускник має усвідомлювати себе, свої властивості, схильності, мати уявлення про суспільні процеси, про все, що його оточує, уміти оцінювати (критично мислити) й на основі системного критичного мислення формувати систему ставлень. Компетентнісно орієнтовані методики спрямовані передусім на

формування громадян з високодуховними моральними особистостями, а потім – компетентного мовця [2, с.54]. Молоді громадяни мають бути готовими до прийняття багатьох важливих рішень (Який проєкт Закону про мови потрібно прийняти? Чи безпечне спалювання листя і сміття? Чи потрібно сортувати сміття і для чого? Чи потрібен мораторій на продаж землі? Як уникнути проблеми цькування й переслідування дітей у школі? Чи брати участь Україні в Євробаченні? Хто винен у тому, що розпочалася війна в Україні? Чи потрібно донатити сьогодні? тощо).

Компетентісно орієнтована методика зосереджує зусилля на способах мислення (креативність, критичне мислення, уміння розв'язувати проблеми й формулювати власні судження), способах роботи (спілкування і співпраця), інструментах для роботи (потенціал новітніх технологій), здатності жити в багатогранному світі й виконувати роль активних і відповідальних громадян.

Кожна компетентність проявляється у процесі діяльності особистості в різних ситуаціях. Ознакою компетентності мовця мають бути не самі знання, а сформовані на основі них ставлення. Зокрема, маркерами ставлень є цілеспрямованість, допитливість, активність, ініціативність, постійний пошук і прагнення самовдосконалення, позитивні емоції, зміна поведінки на краще [4,с.23].

У науковій та методичній літературі, в якій розглядається навчання читання та оцінювання результатів цього навчання, зокрема і початкова ланка освіти, на сьогодні використовується різноманітна кількість формулювань для визначення якості особи, яка здатна ефективно працювати з текстом у паперовій та електронній формах. Дуже часто з цим пов'язують такі терміни як: читацька грамотність, читацьке мислення, критичне мислення та читацька компетенція. Давайте розглянемо кожен термін більш детально:

Читацька компетентність – здатність особи широко розуміти текст, як частину свого повсякденного життя, шукати нову інформацію, ділитися з іншими, переробляти зміст прочитаного, критично оцінювати та вміти робити свої власні висновки та судження.

Читацька грамотність – читання, осмислення та здатність розуміти текст прочитаного.

Компетентний читач – особа, яка здатна віднайти потрібну інформацію, переробити (осмислити) та впровадити у життя. Досягнення певного успіху у житті більше не пов'язують із відтворенням знань, а більше, як самовдосконалення, прояв особистості та застосування їх на практиці [5,с.198].

Ось кілька ключових аспектів, які варто врахувати:

1. Основи комунікативного підходу

Комунікативний підхід акцентує на розвиток навичок спілкування, активного слухання та взаємодії. Це важливо для формування здатності читати та інтерпретувати текст у контексті соціального спілкування.

- **Соціальна взаємодія:** Організація групових дискусій, дебатів та обговорень, що сприяє розвитку критичного мислення і навичок аргументації.

- **Слухання та відповіді:** Заохочення учнів активно слухати інших, формулювати запитання та висловлювати свої думки, що розвиває їхні комунікативні навички.

2. Інтеграція читання в навчальний процес

У НУШ акцент на міждисциплінарність та інтеграцію предметів дозволяє створити більш гнучкі й ефективні форми навчання.

- **Проектне навчання:** Створення проектів, де учні досліджують різні аспекти тем через читання, аналіз і презентацію отриманих знань.

- **Використання різних жанрів тексту:** Ознайомлення з художніми, науковими, публіцистичними та інформаційними текстами, що розширює читацький досвід і забезпечує різноманітність.

3. Розвиток критичного мислення

Критичне мислення є важливою складовою читацької компетентності.

- **Аналіз і обговорення:** Заохочення учнів до аналізу прочитаного, визначення авторської позиції та виявлення власних думок.

- **Рефлексія:** Сприяння рефлексивному мисленню через написання відгуків, есе або ведення читацьких щоденників.

4. Використання технологій

Сучасні технології можуть значно полегшити процес навчання та розвиток читацької компетентності.

- **Цифрові ресурси:** Використання онлайн-бібліотек, інтерактивних платформ та навчальних програм для роботи з текстами.

- **Соціальні мережі та блоги:** Заохочення учнів до створення контенту, обговорення книг і текстів у соціальних мережах.

5. Підтримка читання поза школою

Важливо розвивати читацьку компетентність не лише в стінах навчального закладу.

- **Читання для задоволення:** Створення бібліотечних клубів, організація літературних заходів, що заохочують учнів читати більше книг.

- **Співпраця з родинами:** Залучення батьків до читання разом із дітьми, обговорення книг і текстів у сімейному колі [1,с 121].

Отже, розвиток читацької компетентності здобувачів освіти в ліцеї в рамках Нової української школи через комунікативний підхід дозволяє формувати активних, критично мислячих і соціально відповідальних громадян. Це не лише сприяє успішному навчанню, а й готує молоде покоління до життя в інформаційному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Вагнер Тоні, Дінтерсміт Тед. Мистецтво навчати. Як підготувати дитину до реального життя. Київ, 2017. 352 с.
2. Голуб Ніна. Компетентнісно орієнтоване навчання української мови учнів ліцею: проблеми і перспективи. Концептуальні засади компетентнісного навчання української мови: збірник матеріалів круглого столу.
3. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Старагіна І.П. Нова українська школа: розвиток читацької компетенції в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання: навчально-методичний посібник / Старагіна І.П., Терещенко В.М., Панченко А.О.- Харків: Соняшник, 2020.- 176 с.
5. Яценко Т.О. Розвиток читацької компетентності учнів ліцею у контексті нової парадигми шкільної літературної освіти / Т.О.Яценко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. - 2019. - №3 (326) травень. - С.194 – 202

Yevhen Maksimov,

Teacher of the higher category, the senior teacher,
KZZSO "Lyceum №17, Khmelnytskyi City Council",

Khmelnytskyi, Ukraine

melukr@gmail.com

READING DEVELOPMENT COMPETENCE OF THE LYCEUM'S STUDENTS IN THE CONTEXT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL: COMMUNICATIVE APPROACH

Key words: *competence approach, competence-oriented methodology, reading competence, development of the personality, language achievements, language competence.*

Маленко Лариса Анатоліївна,

заступник директора з бібліотечної роботи
КУ «Одеська обласна бібліотека для юнацтва»

м. Одеса, Україна

larmal01@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКИХ НАВИЧОК ЧЕРЕЗ СПІЛЬНОТИ КНИГОЛЮБІВ: КЕЙС КЛУБУ «ПРО-ЧИТАЙ»

Ключові слова: *читацька компетентність, критичне мислення, медіаграмотність, обговорення літератури*

Одним з головних пріоритетів діяльності Одеської обласної бібліотеки для юнацтва є розвиток читацької компетентності у наших читачів. Адже в

сучасному світі людина стикається з величезними обсягами інформації з різних джерел, зокрема новин, інтернет-ресурсів, соціальних мереж. Читацька компетентність дозволяє критично оцінювати, ефективно сортувати та розпізнавати фейки чи маніпуляції. Розвиваючи вміння аналізувати тексти, розпізнавати підтексти та робити висновки на основі різних точок зору, наш читач підвищує ефективність навчання та свої академічні результати. Окрім цього, читання розвиває також і емоційний інтелект, що сприяє саморефлексії, креативності та особистісному зростанню. Вміння занурюватися в літературні твори дозволяє глибше пізнавати людські взаємини. Розвиток читацької компетенції є необхідною умовою для ефективних комунікацій, успішної адаптації до змін і формування критично мислячих свідомих громадян.

Влітку 2022 року, після того, як ми трохи оговталися з початку повномасштабного вторгнення, виникла ідея створення клубу для юних любителів читання. На наше запрошення відгукнулася філологиня, кандидат філологічних наук, доцент філологічного факультету Одеського національного університету ім.І.І.Мечникова Ірина Нечиталюк. І ось вже третій рік влітку щочетверга збирається група поціновувачів літератури. Ці зустрічі мають за мету формування та розвиток читацьких навичок у молоді через інтерактивні форми роботи, читання та обговорення літератури, а також через різноманітні творчі активності.

Під час засідань учасники читають і дискутують на теми, пов'язані з прочитаними творами. Особливою родзинкою є зустрічі наживо з письменниками, які дають можливість поспілкуватися та обговорити актуальні питання сьогодення. Зустрічалися в клубі з Євгенією Завалій, Дмитром Журавлем, Оленою Хобта, Олексієм Недземлинським. На занятті «Письмонавтика» вчилися писати тексти, а опанувати медіаграмотність юним читачам допомагав Гаррі Поттер під час зустрічі з професоркою Наталією Стеблиною. Разом з нею ж створювали власні книжки на одному з

засідань. Атмосфера була сповнена захоплення та творчості. Учасники обговорювали ідеї, ділилися своїми думками, і навіть ті, хто спочатку сумнівався, знайшли натхнення в процесі.

Особливу увагу в рамках клубу приділяємо краєзнавчій літературі, знайомлячи читачів з творчістю одеситів. Наприклад, на одному з засідань говорили про життя і творчість Галини Могильницької: про її прагнення оновити і осучаснити канон української літератури, про боротьбу за автокефалію української церкви, про незламну громадянську позицію, читали такі теплі і сонячні вірші Галини Могильницької для дітей.

Тематичні засідання розширюють пізнання читачів в різних сферах. Під час зустрічі з Інною Голубович учасники поринули в загадковий світ філософії. «Бути чи не бути? Читати чи не читати? Чому людина читає? Як впливає читання на пізнання?» – ці та інші питання ставили читачі професорці філософії ОНУ ім.І.І.Мечникова.

Розмовляючи про собак, дізналися про собак в космосі, у мистецтві, у нашому житті, про собак в українській літературі. Читали уривки з “Зачарованої Десни” О.Довженка та з “Потерчат” В.Рутківського, говорили про “Цуцика” В.Запеки та про “Нікому ані слова, або як розлюбити абрикоси” Д.Журавля.

На засіданні напередодні походу наших читачів до Одеського археологічного музею на виставку «Зміїний. Острів, що боронять боги» говорили про давньогрецькі міфи, про античних героїв та їх подвиги, про фразеологізми, які походять з міфів Еллади; знаходили на мапі Одеси еллінські пам'ятки: Викрадення Європи, Лаокоон, Амур і Психея та ін. Почитали історію крилатих латинських висловів і дослідили легенди острова Зміїний. Не забули і про новітній фразеологізм про “руській воєний карабль”.

Розвиток читацької компетентності допомагає учасникам клубу «Прочитай» бути активними учасниками інформаційного суспільства, критично

сприймати інформацію і ефективно її використовувати у навчанні та повсякденному житті. Здатність обговорювати прочитане з іншими, висловлювати свою думку та обмінюватися враженнями є важливим елементом в контексті комунікативного підходу. «Про-читай» об'єднує одеську молодь навколо читання, стимулює цікавість до літератури і сприяє розвитку критичного мислення та соціальних навичок.

Larysa Malenko,

Deputy Director for Library Work

Municipal Institution «Odesa Regional Library for Youth»

Odesa, Ukraine

larmal01@gmail.com

DEVELOPING READING SKILLS THROUGH COMMUNITIES OF BOOK LOVERS: THE CASE OF THE «PRO-READ» CLUB

Keywords: reading competence, critical thinking, media literacy, literature discussion

Пенькова Світлана Дмитрівна,

кандидат педагогічних наук, консультант

КУ Ізмаїльської міської ради Ізмаїльського району Одеської області

«Центр професійного розвитку педагогічних працівників»,

м. Ізмаїл, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-0073-9708>

penkovaasvetlana@gmail.com

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ключові слова: читацька компетентність, повноцінна читацька навичка, літературний розвиток

Зміст і вимоги мовно-літературної освітньої галузі Державного стандарту початкової освіти мають на меті реалізувати важливі завдання щодо вивчення української мови та літературного читання в 1-х–4-х класах, зокрема формування читацької компетентності та літературного розвитку молодших школярів. Йдеться про сприймання, аналіз, інтерпретацію й критичне оцінювання пізнавальної інформації в текстах художнього та науково-художнього видів, медіатекстах з метою подальшого використання

набутих знань для збагачення власного учнівського досвіду, висловлювання своїх думок, почуттів, емоційно-ціннісного ставлення до прочитаного.

Проблемі формування читацької компетентності здобувачів початкової освіти присвячено численні наукові праці провідних вітчизняних науковців:

О. Вашуленко, Т. Качак, Г. Коваль, В. Мартиненко, В. Науменко, Г. Підлужної, О. Савченко, Н. Чепелевої, Т. Яценко та ін., які дозволяють структурувати та схарактеризувати складові читацької компетентності – мотиваційний, загальнокультурний, процесуальний, літературознавчий, творчо-мовленнєвий.

Успішна реалізація на початковому рівні освіти навчання дітей молодшого шкільного віку читати з розумінням дозволить забезпечити становлення повноцінної читацької навички, яка в комплексі охоплює вдосконалення технічної сторони (оволодіння належним способом читання, наприклад, плавним, цілими словами і групами слів; правильністю, темпом і виразністю), становлення відповідних якостей читання (правильність, свідомість, виразність, швидкість).

Досить важливим складником сформованої читацької діяльності є робота з текстом – «формування вмінь повноцінно сприймати художні й науково-пізнавальні тексти; виховання розвинутого читача, здатного розуміти характери дійових осіб, їхню поведінку, авторську думку, висловлювати оцінні судження про зміст та образні засоби твору; забезпечення ефективної роботи з текстом; розвиток в учнів інтересу до книжок, до самостійного читання, читання будь-якого тексту і вибору книжки» [1, с. 5].

Широке розуміння поняття «читацька компетентність» пов'язане з інтегрованим результатом опанування здобувачами початкової освіти читання як виду комунікативно-пізнавальної діяльності, осмисленим набуттям ними знань, умінь і навичок, передбачених типовою освітньою програмою з літературного читання. Найвищим рівнем читацької компетентності науковці вбачають літературно-творчу діяльність учнів

початкової школи на основі тексту, розвинуте зв'язне мовлення задля побудови власних висловлювань, рефлексивних суджень, інтелектуальної та комунікативної активності.

Провідні змістові лінії початкової мовно-літературної освіти – «Читаємо», «Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного», «Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів» дозволяють вчителю чітко визначити загальнодидактичні та спеціальні вимоги до сучасного уроку літературного читання, дібрати методичне навантаження кожного етапу, найбільш ефективні методи, прийоми та засоби опрацювання нового матеріалу.

Вирішальну роль в успішному формуванні читацької компетентності відіграє, на нашу думку, оптимальний добір інформаційного та методичного забезпечення дидактичної структури уроку з огляду на вікові й індивідуальні можливості здобувачів початкової освіти. Вивчення навчального матеріалу буде значно результативнішим при врахуванні вчителем його змісту, особливостей жанрового розмаїття, поступового нарощування ступеня складності при опрацюванні змісту та форми літературного твору, його мовновиражальних засобів.

Для розвитку та збереження інтересу до читацької діяльності, здобуття нових знань засобами читацької діяльності варто в системі уроків літературного читання застосовувати такі методичні прийоми й освітні технології, які б забезпечували навчально-комунікативну взаємодію, активну комунікацію, ініціативу молодших школярів. Співпраця на уроці (парна, групова, колективна) стимулює школярів до засвоєння пізнавального змісту прочитаних творів, смислового та структурного аналізу та рефлексії, читацького й особистісного саморозвитку.

- Практика початкової літературної освіти дітей молодшого шкільного віку в комунальних закладах ЗСО м. Ізмаїл доводить ефективність наступних методів і технологій літературно-творчої діяльності:

- сюжетні та рольові ігри;
- драматизація й інсценізація прочитаного;
- літературне проєктування;
- навчально-дослідницька робота;
- створення чи добір ілюстрацій;
- ведення читацьких щоденників тощо.

Також варті педагогічної уваги мотивація читання сучасного школяра (пошук потрібної інформації, задоволення, розвага), різні види імпровізації та експериментування з текстом (зміна сюжету, додавання персонажів, складання таблиць, моделей, тестових завдань, сценаріїв тощо).

Список використаних джерел

1. Коваль Г. Зміст та дидактична структура уроку читання в початкових класах. Спецкурс з методики викладання української мови. Навчально-методичний посібник для студентів педагогічного факультету. Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. 80 с.

2. Мартиненко В. Читацька компетентність молодших школярів у реаліях сьогодення. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720466/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%92.%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf> (дата звернення 15.10.2024).

Svitlana Penkova,

Candidate of Pedagogical Sciences, Consultant,
 KU of the Izmail city council of the Izmail district of the Odesa region
 «Center for Professional Development of Pedagogical Workers»,
 Izmail, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-0073-9708>
penkovaasvetlana@gmail.com

METHODOLOGICAL FEATURES OF FORMING OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN'S READING COMPETENCE

Key words: reading competence, full-fledged reading skill, literary development

Саєнко Людмила Іванівна,
кандидат історичних наук, завідувачка
науково-педагогічної бібліотеки
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0009-0007-7309-7367>
saenko631@ukr.net

КУЛЬТУРА ПАРТНЕРСТВА В ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЧИТАННЯ ШКІЛЬНИХ БІБЛІОТЕК

Ключові слова: освіта, шкільна бібліотека, читання, культура партнерства

Постановка проблеми: У цифрову інформаційну добу відеотрансляцій і гаджетів світових масштабів сягнула тенденція зменшення книгочитання і згасання культури вдумливого читання. Це зумовлено розвитком нових технологій і ширшою доступністю легших для сприймання візуальних жанрів, а також загальною зміною читацьких практик, поширенням фрагментованого, блоггово-фейсбучного кліпового мислення і сприймання світу; інтелектуальною порожнечею від соцмереж. Усе це призвело до зниження рівня читання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми читання має тривалу історію. Ще великий український педагог К. Ушинський зазначав: його якість і результат визначає смислове, або свідоме читання. «Читати – це ще нічого не означає; що читати і як розуміти прочитане – ось головне». Окремі питання з історії бібліотек досліджували вітчизняні науковці (Н. Ашаренкова, Л. Гільманова, Т. Долбенко, В. Загуменна, В. Лутовінова, О. Матвійчук, В. Медведєва, В. Мозгова, Т. Новальська, Н. Новікова, П. Рогова, М. Сенченко, Г. Швецова-Водка та ін.). Розробкою проблеми інтересу до читання займалися В. Горецький, С. Міхалков, А. Чалишева, аспекти проблеми формування школярів-читачів знайшли своє відображення в роботах І. Гудзик, Н. Лапшина, В. Науменко, О. Савченко, Н. Скрипченко, Г. Ткачук, О. Кушнір розробкою проблеми інтересу до читання з

психологічної точки зору займалися Н. Локалова, К. Ритова та ін. Психологічні й дидактичні аспекти проблеми читання досліджено у працях Н. Бондаренко, Г. Костюка, С. Косянчука, В. Мартиненко, О. Савченко, В. Сухомлинського, Н. Чепелевої, інших вітчизняних науковців.

Бібліотека – один з прадавніх культурних інститутів. За довгий період людської історії її соціальні функції зазнали істотних змін. Сучасна бібліотека повинна бути привабливою та багатогранною. Перед нею стоїть завдання створити максимально комфортне середовище для тих, кому потрібна книга, читання, психологічне розвантаження.

Отже, бібліотечним працівникам не слід обмежуватись традиційними формами роботи, а варто шукати нові шляхи популяризації ресурсів своїх книгозбірень і розповсюдження знань.

Читання – унікальний феномен культури. У кожній країні воно виконує ще й найважливішу соціоохоронну функцію, що далеко виходить за рамки задоволення інформаційних і освітніх потреб користувачів. Сьогодні читання є єдиною інтелектуальною технологією засвоєння накопиченого людством знання. Саме тому зниження інтересу до читання, яке спостерігається останніми роками як у нашій країні, так і в багатьох інших країнах світу, викликає тривогу не лише у фахівців книжкової і бібліотечної справи, але й у широкої громадськості. В умовах реформування освіти актуальними постають проблеми реалізації ідей Нової української школи, зокрема впровадження в освітній процес педагогіки партнерства та створення гуманного освітнього середовища. Співробітництво й тісна взаємодія школи та родини уможливають розробити єдині вимоги до випускника школи, також всебічно сприяти його становленню.

Інтерес дитини до читання значною мірою залежить від ставлення до книги, до читання в сім'ї. Шкільна бібліотека завжди з радістю зустрічає батьків учнів: для них організовуються книжкові виставки, куточки із рекомендаціями та порадами, буклети, перегляди літератури, підготовлені

рекомендації «Як здійснювати керівництво читанням у сім'ї», проводяться анкетування щодо інформаційної культури учня-читача, щоб досягти конструктивних рішень у формуванні читацької компетентності, індивідуальні бесіди про захоплення їхніх дітей, ставлення до книг і підручників. Батьки обов'язково повинні знати захоплення своїх дітей, інтереси, допомагати в роботі з книгою, подавати особистий взірець високої культури в цілому й читання зокрема.

Спільне читання книг, переказ, обмін думками про прочитане – це читацьке спілкування в сім'ї, що виховує любов до книги, радість спільної мети, що єднає родинні традиції, родинні відносини між усіма членами родини.

Вивченню читацьких інтересів, більш тісному контакту з дітьми для подальшої індивідуальної роботи, підвищенню компетентностей, розвитку навичок читання, виробленню вміння користуватися інформаційно-комунікаційними технологіями сприяє співпраця бібліотекаря та вчителів, надає можливість спільного проведення роботи з популяризації книги.

Важливою є роль шкільної бібліотеки в медіаосвіті батьків, яка має спрямовуватися на вироблення вмінь враховувати вікові й психічні особливості дітей, що впливають на поведінку у віртуальному світі, та здобуття навичок переконливого роз'яснення як позитивних, так й негативних наслідків захоплення медіа. Важливим засобом формування медіаграмотності батьків є бібліотечні сайти, які надають доступ до ресурсів і матеріалів, довідково-інформаційного обслуговування, містять поради щодо долучення дітей до світових книжкових скарбів, рекомендації щодо роботи з інформацією на «Сторінках для батьків». Крім того, на бібліотечних сайтах може узагальнюватися і поширюватися інформація про діяльність спеціалізованих інтернет-ресурсів, які опікуються роботою з виховання медіакультури, розроблення медіаматеріалів для навчання батьків, проведення досліджень щодо ролі бібліотек і медіа в житті сучасного

суспільства, участь у проведенні тижнів медіакультури, днів медіабезпеки, проведенні тренінгів, семінарів, зустрічей для батьків з формування навичок протистояння маніпуляціям, фейкам, мові ворожнечі в засобах масової інформації, поширення для батьків освітніх інтернет-ресурсів, презентації новинок видавництв, електронних книжок, публікацій у періодичних виданнях та мережі інтернет навчального характеру на теми ознайомлення дитини з інтернетом, небезпеки в мережі, правил дотримання безпеки в інтернеті, запобігання та протистояння кібербулінгу тощо.

Класні керівники долучаються в організації проведення бібліотечних заходів: благодійної акції «Подаруй бібліотеці книгу», «Захист читацького формуляра», захист проєкту, тижня дитячої книги, бібліотечних медіауроків, нестандартних уроків (ділові ігри, прес-конференції, урок-«суд»), літературних і музичних вечорів, засідань літературних кав'ярень, вечорів-зустрічей із місцевими літераторами, диспутів, бібліотечних квестів, бліцтурнірів, літературних екскурсій та ін.

Під час проведення тематичних тижнів на допомогу вчителям-предметникам бібліотекарі можуть організовувати книжкові виставки й тематичні полицки. Цікава форма заохочення учнів до читання – проведення челенджу «Я зможу», завданням якого є за літні канікули прочитати книги із переліку літератури позакласного читання. На початку навчального року бібліотекар і вчителі визначають лідерів читання.

Старшокласникам пропонуються театралізовані. Перевтілюючись в улюблених персонажів, вони демонструють обізнаність із творами, на прикладах літературних героїв вчать бути добрими й справедливими, відчувати бажання боротися зі злом. Це допомагає розвивати творчі здібності школярів.

Шкільний психолог і бібліотекар можуть організувати «Батьківський клуб» або лекторій, ознайомити батьків із питаннями булінгу, провести

захопливий диспут на злободенну тему, надати психолого-консультаційну допомогу з питань медіабезпеки тощо.

Цікаву й різноманітну роботу можна також проводити у співпраці з дитячими чи юнацькими бібліотеками й музеями: бесіди, екскурсії, віртуальні подорожі, бібліотечні квести. Тільки спільними зусиллями можна створити умови для творчої діяльності дітей, що сприятиме гармонійному розвитку особистості, формуватиме систему роботи з дитячою книгою.

Одним із важливих складників у культурі партнерства має бути мовленнєва культура, яку батьки, педагоги й шкільні бібліотекарі повинні прищеплювати дітям своїм прикладом.

Цікаво, що книжкова терапія допомагає всім, незалежно від професії та віку. Відомо, що читання – найефективніший спосіб знизити стрес, відпочити від щоденних турбот. Книга – найкращий спосіб подолання самотності. Читаючи книги, написані в різних епохах і в різних культурах, ви навчаєтеся бути терпеливішими, перемагати на життєвому шляху перешкоди й забобони.

Життєво необхідним є озброєння дітей знаннями, уміннями й навичками щодо збереження власного життя та здоров'я.

Отже, виховання покоління зі сформованою культурою безпечної поведінки, із засвоєним алгоритмом дій в умовах конкретної надзвичайної ситуації – одне з пріоритетних завдань, яке поставлене сьогодні перед суспільством. Саме тому виникла необхідність проведення не тільки в навчальних закладах, а й у бібліотеках, заходів із метою надання дітям елементарних знань з особистої безпеки, вивчення правил поведінки під час надзвичайних ситуацій, особливо тих, вірогідність виникнення яких є доволі великою на тій чи іншій території. А останнім часом – це ще і вміння реагувати на нові загрози, що з'явилися в нашій країні, а саме: військова, терористична, інформаційна небезпека.

Партнерство – важливий аспект у реалізації освітньої реформи, адже має об'єднати спільною метою бібліотекарів, учителів, батьків і учнів і сприяти створенню гуманістично спрямованого освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://tinyurl.com/bdd74ahc>.
2. Дяченко Н. Бібліотеки Нової української школи: реалії сьогодення та перспективи розвитку /Н. Дяченко. URL: https://znayshov.com/FR/15709/mv_58-341-351.pdf.
3. Джерело педагогічних інновацій. Бібліотека закладу загальної середньої освіти – стратегічний партнер Нової української школи. / укладачі: Л. Ворфлік, З. Жеребкіна; голов. ред. Л.Д. Покроєва. Вип. № 3(35). Харків : Харків. акад. неперерв. освіти, 2021. 204 с. URL: <https://tinyurl.com/3v32bnxy>.
4. Бублікова Л. Співпраця шкільної бібліотеки з батьками /Л. Бублікова. <https://tinyurl.com/uafpur54>

Liudmyla Saienko,

Candidate of Historical Sciences, Head of the Scientific and Pedagogical Library
of the Odesa Academy of Continuing Education of the Odesa Regional Council,
м. Odesa, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0007-7309-7367>

saenko631@ukr.net

THE CULTURE OF PARTNERSHIP IN PROMOTING READING IN SCHOOL LIBRARIES

Keywords: education, school library, reading, culture of partnership.

Шеремета Вікторія Василівна,

вчитель початкових класів ліцею «Крижанівський»
Фонтанської сільської ради
Одеського району Одеської області

РОЗВИТОК ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

З початком пандемії у 2020 році та повномасштабним вторгненням у 2022 році вчителі щоденно приймали виклики «А як навчати компетентну особистість в умовах, що не передбачають ефективної підготовки?». Лише завдяки технічній підготовці освітян можна було організувати якісний

контент для учнів початкових класів. На початку поширення дистанційного формату навчання серед українських закладів освіти вчителі мало використовували зображувальних медіа, тому що наповнення корисного навчального контенту в Україні було бідним. З одного боку це величезний мінус, що мало звідки можна черпати доповнення до своїх уроків, але з іншого боку, це дало можливість вчителям, і не тільки, розвивати український зміст для навчання та виховання.

Що ж розвиває читацьку компетентність сьогодні? Вчителі почали використовувати на своїх уроках власні інтерактивні, анімовані розробки для розвитку читацької компетентності. Це дозволило зацікавлювати учнів, бо вони беруть участь не лише у читанні, а й у подоланні «читацьких перешкод» із цікавими персонажами або темою загалом. Презентації розроблені за допомогою штучного інтелекту тримають ще більше уваги дітей, ніж стандартні шаблонні презентації. Сучасні діти сприймають інформацію спочатку очима, а лише потім іншими органами чуття. Чим незвичніший герой чи тема розробки – тим більше учнів хочуть читати. Але таке часто практикувати неможливо, бо самопідготовка займає купу часу. На своїх заняття я використовую анімовані презентації із перешкодами в читанні текстів та різними інтерактивними вправами для розчитування та дихання. Учні чекають такі уроки із залюбки та є з'являється певна здорова конкуренція. Вони очікують на кожен слайд таких презентацій, бо в голові проходить думка «А що буде далі?».

Не обходимо стороною й веб-сайти. За декілька останніх років створено безліч ресурсів, що дозволяють зацікавити учнів читанням. Наприклад, сайт <https://kazka.fun/> дозволяє безкоштовно згенерувати власну казку. Перед початком треба зареєструватися (тут необхідна допомога вчителя або батьків, якщо казку генерує дитина) і далі за певними критеріями генерується казка: тема, головний герой та сюжет. Останні два критерії необов'язкові, проте учні 2-4 класів точно впораються із уточненнями. Є

певні обмеження на сайті, але цікаве наповнення, можливість читати казки інших учнів, яскраві зображення це компенсують.

Інше доступне джерело з українським контентом – YouTube. З'явилося багато каналів, де можна слухати або перекладені українською мовою зарубіжні твори, або власне українські. Один із таких каналів – Казкова мудрість. Аудіосупровід казок підкріплено ілюстраціями із використанням ШІ (штучного інтелекту). Ці казки мають допомагати вирішувати актуальні проблеми у дітей: дружба, булінг, гаджети, гігієна тощо. Канал постійно наповнюється відео, тому учні можуть завжди послухати щось нове. Позитивною стороною також є те, що відео перекладені англійською мовою, що дозволяє розвивати читацьку компетентність не лише за допомогою української мови, а й взагалі мовно-літературну галузь іншомовної освіти, білінгвів.

Ще один ресурс, який допомагає мені на уроках української мови та читання – це інтерактивний сайт «Gynzy», також є «Migo», але більше обмежень у ньому, ніж у «Gynzy». Цей сайт дозволяє безкоштовно (є платні пакети для великої аудиторії) створити за 10-15 хвилин вправи, що заохотять учнів читати. Він не досить популярний в Україні через те що ресурс англійською мовою, проте його функціонал легкий в роботі і він точно вартий уваги будь-якого вчителя.

Цифровізація навчальних матеріалів не зупинятиметься із настанням мирних часів в Україні, просто адаптуватимуть вищезгадані джерела розвитку читацької компетентності учнів Нової української школи під очний формат навчання.

Також, що впливає на зацікавленість учнів у читанні – це підбір літератури. Звісно ж, ніхто не проти вивчати і досліджувати українських класиків, таких як Тарас Шевченко, Леся Українка та інших. Але ми маємо академічну свободу модернізувати підбір літератури відповідно до інтересів

класу та вікових особливостей учнів. Використовувати те, що раніше читали як позашкільну літературу.

Я вважаю, що кількість вищезгаданих способів для розвитку читацької компетентності учнів в умовах дистанційного навчання цілком достатньо, аби діти хотіли, бажали читати і заохочували до цього навіть дорослих. Сподіваюся, що з часом ми матимемо набагато більше електронних ресурсів із українським наповненням, що допоможуть вчителю зацікавлювати учнів у читанні.

Viktoriiia Sheremeta,

Primary school teacher of the lyceum «Kryzhanivskiyi»
of the Fontansky village council
of Odesa district,
Odesa region

DEVELOPMENT OF READING COMPETENCE IN DISTANCE LEARNING

РІШЕННЯ

Всеукраїнської науково-практичної конференції «Стратегії формування комунікативної культури в освіті: аксіологічні та безпекові орієнтири»

18 жовтня 2024 року

м. Одеса

18 жовтня 2024 року на базі Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» проведена Всеукраїнська науково-практична конференція «Стратегії формування комунікативної культури в освіті: аксіологічні та безпекові орієнтири». Конференція проводилася в рамках виконання науково-дослідної теми кафедри «Аксіологічний вимір освіти в умовах трансформації соціально-культурного простору» (0123U101866 від 24.03.2023р.).

У науково-практичній конференції взяли участь понад 167 науковців, викладачів, методистів, педагогів, фахівців закладів освіти, здобувачів вищої освіти з різних регіонів України, зокрема, Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Одеської, Рівненської, Херсонської, Хмельницької областей та м. Києва.

Метою конференції стало обговорення стратегій формування комунікативної культури в контексті аксіологічних трансформацій та безпекових орієнтирів розвитку освіти.

Робота Всеукраїнської науково-практичної конференції «Стратегії формування комунікативної культури в освіті: аксіологічні та безпекові орієнтири» відбувалась в онлайн форматі за напрямками: комунікативна культура закладу: стратегія, цінності, маркери безпеки; організаційна культура закладу освіти: формування та управління; стратегії комунікації: влада-школа-громада; розвиток читацької компетентності: комунікативний підхід.

Учасниками конференції репрезентувалися результати наукових та практичних здобутків та перспективний досвід з формування

комуникативної культури закладу освіти, окреслено основні стратегії організаційної культури закладу освіти в умовах становлення, розвитку та удосконалення комуникативної компетентності здобувачів вищої освіти, педагогічних та науково-педагогічних працівників. Особлива увага була приділена пошуку ефективних рішень підвищення цифрової, читацької компетентностей. Подолання освітніх втрат та освітніх розривів, спричинених трансформаційними процесами в суспільстві, а також пошуку відповідей на освітні виклики, розвиток культури партнерства побудованої на аксіологічних та безпекових орієнтирах культури комунікації закладу освіти.

На обмін успішними практиками і співпраці закладів освіти, бібліотек та громадських організацій між науковцями та освітянами, об'єднаними спільними професійними інтересами партнерської співпраці щодо виконання Стратегії розвитку освіти Одеської області на 2023-2027 роки, у межах конференції були спрямовані доповіді на пленарному засіданні та дискусійних панелей.

Учасники науково-практичної конференції відмітили:

необхідність розвитку міжсекторальної взаємодії закладів освіти, громади, громадських організацій щодо формування комуникативної культури в освіті як стратегічного ресурсу розвитку громади;

важливість розширення співпраці та взаємодії освітніх і культурних закладів з органами влади та громадськими утвореннями в громадах;

необхідність розширення читацьких компетентностей учнівської молоді засобами популяризації читання;

удосконалення комунікації між всіма зацікавленими сторонами цього процесу.

На завершення конференції учасники ухвалили рішення Всеукраїнської науково-практичної конференції «Стратегії формування комуникативної культури в освіті: аксіологічні та безпекові орієнтири» щодо

сприяння подальшому розвитку єдиного науково-освітнього простору шляхом партнерства освітньої, соціокультурної та інформаційної діяльності закладів освіти, бібліотек та громадських організацій через спільні програми та проекти з урахуванням потреб громад / суспільства.

Учасники Всеукраїнської науково-практичної конференції «Стратегії формування комунікативної культури в освіті: аксіологічні та безпекові орієнтири» вважають за доцільне:

сприяти зростанню рівня наукових (соціологічних) освітніх досліджень і розвитку освітніх установ, впровадженню практичних досягнень у формуванні безпечного освітнього простору в умовах воєнного стану і післявоєнного періоду;

забезпечити ефективний науково-методичний супровід розвитку безпечного освітнього середовища у закладах освіти, організації належних і безпечних умов здобуття освіти та викладання, формування здоров'язберезувальної компетентності здобувачів освіти з урахуванням ключових аспектів Концепції безпеки закладів освіти;

забезпечити ефективний науково-методичний супровід здійснення національно-патріотичного виховання, громадянської освіти, впровадження партнерських практик міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії в освіті для формування комунікативної та читацької компетентностей здобувачів освіти;

забезпечити ефективний науково-методичний супровід створення оптимальних психолого-педагогічних умов розвитку надання першої психологічної допомоги в контексті наявної проблеми професійного вигорання педагогічних працівників;

забезпечити ефективний методичний супровід створення цифрового освітнього простору, безпечного і сприятливого для здобувача освіти /освітняка/ закладу освіти в умовах цифрової реальності, окреслених Концепцією виховання дітей та молоді в цифровому просторі.

сприяти подальшому розвитку єдиного науково-освітнього простору шляхом партнерства освітньої, соціокультурної та інформаційної діяльності закладів освіти, бібліотек та громадських організацій через спільні програми та проекти з урахуванням потреб громад / суспільства.

Для подальшої розробки висунуто пропозицію щодо звернення спільноти шкільних бібліотекарів до компетентних органів, зокрема, Міністерства освіти та науки України, Міністерства культури та стратегічних комунікацій, Українського Інституту книги з метою розширення можливостей поповнення фондів книгозбірень навчальних закладів. Пропозиція була зумовлена тією обставиною, що учасники конференції одногolosно погодилися з думкою про те, що комплектування шкільних бібліотек знаходиться на вкрай низькому рівні й потребує системного вирішення, особливо в контексті розв'язання зазначених вище питань.

Рішення ухвалено учасниками Всеукраїнської науково-практичної конференції «Стратегії формування комунікативної культури в освіті: аксіологічні та безпекові орієнтири».

**м. Одеса,
Комунальний заклад вищої освіти
«Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»**